Lodzer Tageblat № 228 Opłata pocztowa uiszcz. ryczałtem (פוילע טאבעלע פון דער מלוכה-לאטעריע) פּרייז 15 גראשן

לאָדזשער טאַגעבלאַט

היינט 8 זייטן

רעדאַקציע און אַדמיניסטראַציע: פּיעטריקאָווער 16. טעלעפאָנען פון: רעדאַקציע 10057, פון אַדמיניסטראַציע 10047.

מיטוואָך, ט׳ תשרי פ׳ האזינו תרצ״א || 1 października 1930 r. || 23-טער יאָהרגאַנג

יום-כּפּור אין פילהאַרמאָניע-זאַל, נאַרוטאָוויטשאַ 20

טויזענדער מתפּללים זענען ענטציקט געוואָרען פון די תּפלות פון בעריהמטען חזן-קינסטלער

ר׳ מאיר פּאָדראָבינעק

ביי זיין דאַוונען ראָש-השנה אין פילהאַרמאָניע. — אויף יום-כּפּור, כּדי צו געבען אַ געניס די פיל אַנדערע, וועלכע האָבען נאָך נישט געהאַט די מעגליכקייט צו הערען דעם וואונדערבאַרען חזן, וועלכער האָט בעצויבערט די מתפּללים מיט זיין אויסערגעוועהנליכען דאַוונען, האָט דער בית-תּפלה קאָמיטעט בעשלאָסען צוצושטעלען נאָך איינזיגע צעהנדליג שטוהלען. פּערזעהט אייך בעצייטענס מיט בילעטען! כּל הקודם זכה! — די קאַסע איז אָפען פון היינט זונטאָג, דעם 28/9 און טעגליך פון 10 פריה ביז 8 אָווענד. ערב יום-כּפּור וועט די קאַסע זיין אָפען פון 8 פריה ביז 3 נאָכם. — בעמערקונג: צו כּל-נדרי וועט מען נישט אַריינלאָזען קיין קליינע קינדער. גלייכצייטיג בעט מען די ג׳ מתפּללים, אַז צומאָרגענס יום-כּפּור זאָלען זיי מעהר אַכטונג געבען אויף די קינדער, אַז זיי זאָלען זיך נישט אַרומדרעהען אין זאַל ביים דאַוונען און נישט שטערען די תּפלות.

צו כּל-נדרי ווערען פערקויפט ספּעציעלע בילעטען

Z prawami gimnazjów państwowych

GIMNAZJUM HUMANISTYCZNE MĘSKIE
I. KACENELSONA
Cegielniana 28, tel. 151-79

אין ביידע אָפּטיילונגען פון אונזערע פּרעבעל-שולען **גן-ילדים** צעגעלניאַנאַ 28 — (אָפּטיילונג: קילינסקיעגאָ 120)

ווי אויך אין די פּאַראַלעלע **אנפאַנגס**-קלאַסען ווערען אָנגענומען קינדער אָהן פּאָרבערייטונג. אין פּרעבעל-שולע—אין עלטער פון 4 יאָהר און ווייטער, אין די אָנפאַנגס-קלאַסן—פון 6 יאָהר אָן. די קאַנצעלאַריע איז אָפען פון 10 ביז 2 פּאַרמיטאָג און פון 5 ביז 7 נאָכמיטאָג.

די דירעקציע.

דאַנקזאַגונג

אין נאָמען פון די אָרימע קינדער דאַנקען מיר זעהר אונזער געעהרטען פּרעזעס

ה׳ יצחק רייטבערגער

פאַר זיין איידעלע טהאַט, וואָס ער האָט אָפּגעגעבען זיין אייגענע וואוינונג צום דאַוונען די ימים נוראים לטובת דעם פעראיין און מיר ווינשען איהם אַ גמר חתימה טובה

די פערוואַלטונג
פון פעראיין „מלביש ערומים"

א גמר חתימה טובה

ווינש איך אַלע מיינע פריינד, פערוואַנדטע און בעקאַנטע ווי אויך אַלע קליענטען מיט וועלכע איך שטעה אין געשעפטליכע פערבינדונג.

ד. מאַנעלא
פּיעטריקאָווער 17

א גמר חתימה טובה

ווינשען מיר אונזערע ליבע עלטערען, געשוויסטער, קרובים, רעדאַקציע און פערלאַג פון „לאָדזער טאַגעבלאַט" און פריינד.

פאַמיליע ל. אַלעקסאַנדראָוויטש
באַרצעלאָנאַ.

א גמר חתימה טובה

און אַ גוט יאָהר ווינשען מיר אונזער ליבע מוטער און פאָטער, פאַמיליע, פריינד און בעקאַנטע

איזאַק יאַנקעלעוויטש און פאַמיליע

ולקחתם לכם משלכם! מארץ-ישראל

אתרוגים
לולבים והדסים מובחרים

ומהודרים במקח השוה. כל הקודם זכה.
נמצאים בבית ה״ר ר״מ „תורת חסד"

ר׳ ישראל לעוו, פּאָמאַרסקאַ 25

וויכטיג פאַר דער יוד. בעפעלקערונג ▶

פון דרום׳דיגען טייל פון אונזער שטאָט (שייבלערס ראַיאָן) וואו עס האָט זיך געעפענט אַן׳אָפּטיילונג

קאַצענעלזאָנ׳ס גן-ילדים

(פּרעבעל אַנשטאַלט) און אַ מאָדערנער 7-קלאַסיגער שול מיט אַ רעגירונגס-פּראַג, וואָס נעמט אויך אַריין אַ גרויסער מאָס העברעאישע לימודים און רעליגיע. — קינדער (פון 4 יאָהר אין פּרעבעל-שולע און פון 6 יאָהר אין שולע) ווערען איינגעשריבען יעדען טאָג פון 10—1 פאַרמ. אין דער קאַנצעלאַריע פון דער שולע קילינסקיעגאָ 120

Kilińskiego 12 | Kilińskiego 120

Dr. A. Mazur
ווסכאָדניאַ 65, — טעל. 166-01
נעמט אָן פון 10—2.31.30 און 4—6 אָווענדס

גוטע סחורה צו די ביליגסטע פּרייזען
איז היינט די בעסטע רעקלאַמע!

בעקאַנטמאַכונג

צום ווינטער סעזאָן איז מיין שיך-מאַגאַזין פערזעהן אין אַ גרויסען אויסוואַהל פון

שיך
מענער, דאַמען, קינדער

קאָנקורענצלאָזע פּרייזען!
די נייעסטע פאַסאָנען! בעסטע קוואַליטעט!

מיט אַכטונג פ. קירשטיין לאָדז,
פּאָמאַרסקאַ 8, טעל. 187-38.

אתרוגים
מובחרים לולבים והדסים

הורט און ענצעל
פון טריעסט האָט געבראַכט ה׳ יודעל קאַפּעלוש.
צו בעקומען במקח השוה ביי זיינוועל אַראָנאָוויטש
נאָוואָמיעסקאַ 2 אין הויף 1. שטאָק

אתרוגים
מובחרים לולבים והדסים

במקח השוה על הורט ועניצעל
פּל. וואָלנאָשטשי 10 (ניי-מאַרק)
ביי עמנואל קאַפּעלוש.

אתרוגים
מבוחרים לולבים והדסים

איז צו בעקומען במקח השוה
ביי שמואל הירש לים און שלמה סקאַציליאַס
נאָוואָמיעסקאַ 17 אין דער צוקערניע פון משה דוד שטייער

ווילנער טרופּע — יאָהר XV אַנפ. מ. מזאה
זאַל פילהאַרמאָניע, נאַרוטאָוויטשאַ 20.

זונטאָג, דעם 5/X ד. י. 9 אָווענט קומט פאַר אַ פייערליכער

געזעגנונגס-פאָרשטעלונג

א. נ. הומאָר און סאַטירע ביי די ווילנער

עס נעמען אַנטייל אַלע אַרטיסטען. פּרייז פון בילעטען פון 1—4 זל. בעמ.: די ביליגע בילעטען, זענען איבערגעגעבען געוואָרן, דעם קולטור-אַמט ביי די פּראָפ. פעראיינען אין לאָדז, די איבעריגע בילעטען צו בעקומען אין קאַסע

לידידנו מר משה קארו
לרגלי האסון הנורא שקרהו במות עליו בנו
נ״ע יוסף
הרינו מביעים לו בזה את רגשי השתתפותנו
המקום ינחם אותו ואת משפחתו בתוך שאר
אבלי ציון וירושלים
משפחת הערשקאָוויטש

א גמר חתימה טובה

ווינשען מיר אונזער ליבען פאָטער און מוטער ברידער, שוועסטער, שוואָגערס, פריינד און בעקאַנטע בעזונדערס ווינשען מיר אַ גוט יאָהר די ג׳ רעדאַקציע און אַדמיניסטראַציע פון „לאָדזער טאַגעבלאַט", ווי אויך די אַלע, וואָס נעמען ביי מיר ציימונגען.

יאָסעל וועלניאַרזש

א גמר חתימה טובה

און אַ גליקליך יאָהר ווינש איך צום נייעם יאָהר מיינע ליבע שוויגער עלטערן, ברידער, שוואָגער׳ס שוועגערין, פריינד און בעקאַנטע

אברהם יעקב פלום פרוי און קינדער

א גמר חתימה טובה

און אַ גוט גליקליך יאָהר ווינשען מיר ה׳ בועז גלאַבוס, ווי אויך הערר נ. וואַרשאַוויאַק.

די אַרבייטער פון דער פאַבריק „נ. וואַרשאַוויאַק".

א גמר חתימה טובה

ווינשען מיר אונזערע ליבע מוטער, שוויגער-מוטער, שוועסטערן, שוואָגערס, שוועגערינס אָנקעלס, טאַנטעס. די גאַנצע פאַמיליע און מיינע געעהרטע קונדשאַפט. הענעך קאָהן און פרוי

א גמר חתימה טובה

ווינשען מיר אונזער ג׳ פריינד און געוו. גבאי ה׳ נפתלי קויפמאַן, וועלכער געפינט זיך יעצט אין ני-יאָרק.

חברה גדולת בחורים לאָדז
תרצ״א. וואָלבאָרסקאַ 37.

א גמר חתימה טובה

ווינשען מיר אַלע אונזערע קרובים, פריינד, בעקאַנטע, ווי אויך די געעהרטע קונדשאַפט

ש. הירשיז און פאַמיליע
לאָדז, ווסכאָדניאַ 27

א גמר חתימה טובה

און אַ גוט יאָהר ווינש איך דעם ה׳ פּרעזעס פון „נותן לחם" און „עץ החיים", דענטיסט ה׳ דריי-האָרן פון אַלטשטאַט 9 מיט זיין גאַנצע פאַמיליע. איך ווינש אייך ערפאָלג אין אייער ווייטערדיגער אַרבייט לטובת די נויטבעדערפטיגע פון שטאָט.

יאָסעל וועלניאַרזש

סוכות

אויף אָפּניץ ווי אויך צו פערקויפען, דיקטען-סוכּות אויף באַלקאָנען, ברעטער און לייסטען אויפ׳ן פוד, סכך-ברעטלעך אַלץ צו ביליגע פּרייזען. בעקומט מען אין גרעסטען אויסוואַהל נאָר אויף פּולנאָצנאַ 17, (פיש-מאַרק) אין האָלץ- און קויהלען-סקלאַד שבת צונאַכטס און זונטאָג אַ גאַנצען טאָג אָפען. 4572

סוכות

פערטיגע מיט קייטלען. ווי אויך פון דיקטען אויף באַלקאָנען צו זעהר ביליגע פּרייזען אויך צו בעקומען ברעטער מיט לאַטיס אויף פוד פּולנאָצנאַ 26 און פּולנאָצנאַ 13.

בעמערקונג: די סוכּות פון ווסכאָדניאַ 12 איז איבערגעטראָגען אויף די אויביגע אַדרעסען שבת צונאַכט און זונטאָג וועט אָפען זיין אַ גאַנצען טאָג.

עס ווערט געזוכט

אַ לאָקאַל פון אַ שולע

אָדער אַ אַנדער געאייגענטער לאָקאַל אין ראַיאָן פון צעגעלניאַנאַ, גדאַנסקאַ, זאַוואַדזקאַ אויף 2—3 שעה׳ן אין אָווענד פאַר העברעאישע קורסען. צו מעלדען אין ציוניסטישען ביוראָ, צעגעלניאַנאַ 4. 4571

Dr. med.
M. Kołudzki
Powrócił
specjalista chorób wewnętrznych
ul. Zielona 32, Telefon 166-49
przyjmuje od 8–9 r., 1½–2½, i od 8–9 w.

Dr. med. Adam Bender
נאַרוטאָוויטשאַ 30 טעל. 114-75
ספּעצ. אינערליכע און האַרץ-קראַנקהייטען

Dr. Wołkowyski
צוריקגעקעהרט
צעגיעלניאַנאַ 25
טעלעפאָן 126-87
ספּעציאַל-אַרצט פאַר הויט ווענערישע קראַנקהייטען און מענער-שוואַכע. אַלע-אַרט אַנאַליזע בעהאַנדלונג מיט קוואַרץ-שטראַהלען.
נעמט אָן פון 8—2, און פון 6—9 אָווענד.
בעזונדער „וואַרטע-זאַל" פאַר פרויען.

Biblioteka w Łodzi

גרינבוים׳ס ערקלערונגען פאַר דער יוד. פּרעסע

פאַרוואָס עס איז נישט צושטאַנד געקומען דער אלג. יוד. בלאָק

האַלסמאַן בעגנעדיגט געוואָרען!

פּרעסע-קאָנפערענץ בײַם ציוניס-טישען בלאָק

וואַרשאַ, (טעלעפאָניש פון אונזער קאָרעספּאָנדענט) היינט אָוועגד האָט דער ציוניסטישער בלאָק אײַנגעאָרדענט אַ פּרעסע-קאָנפערענץ. עס האָבען גע-רעדט: גרינבוים פאַרבשטיין און אַנדערע.

גרינבוים האָט אָנגעוויזען, אַז דאָס שליסען אַ בלאָק מיט דער „אגודה" האַלט געשטאַנען אין סתירה צו די יודישע נאַציאָנאַלע אינטערעסען. די „אגודה" האָט תמיד געפיהרט אַ הכנעה-פּאָליטיק, וואָס פערלייקענט די נאַציאָנאַלע פאָ-דערונגען. צום סוף האָבען גרינבוים און פאַרבשטיין אָנגעוויזען, אַז דער ציו-ניסטישער בלאָק וועט אָפּהיטענדיג די ריינקייט פון דער נאַציאָנאַלער ליניע זיין בכח צונויפצוקלייבען אַ סך מעהר שטימען ווי אין אַ בלאָק מיט דער „אגודה".

אוקראַאינישער בלאָק פון „אונדאָ" — ביז די קאָמוניסטען

לעמבערג, (טעלעפאָניש צום „לאָדז. טאָג") די אוקראַאינער האָבען געשאַפען אַ בלאָק, וואָס נעמט אַרום אַלע אוקראַאינישער פאַרטייען פון „אונדאָ" ביז די קאָמוניסטען.

„אגודה" זאָל געהען אַליין צו די וואַהלען

וואַרשאַ (טעלעפאָניש פון אונזער קאָרעספּאָנדענט) די לאַגע ביי די איבריגע פאַרטייען איז נאָך נישט קלאָר. עס זענען פערהאַן פערשידענע קאָנ-צעפּיעס. אַזוי שמועסט מען, אַז די אגודה זאָל אַליין געהן מיט די האַנדווערקער און קליינהענדלער. לויט אגודה קאָנצעפּציע זאָל געשלאָסען ווערען אַ בלאָק פון די אַלע דערמאָנטע גרופּירונגען.

גענעראַל-דעבאַטע אויפ׳ן קאָנגרעס פאַר׳ן אַרבייטענדען א"י

בערלין, 30. סעפּט. (יט"א) אויף דער היינטיגער נאָכמיטאָג-זיצונג פונ׳ם קאָנגרעס פאַר׳ן אַרבייטענדען א"י האָט זיך אָנגעהויבען די גענעראַל-דעבאַטע. עס האָבען גערעדט בן גורין, מאָריס מאיר ברוין און שליאָסבערג.

בן גורין איז שאַרף אַרויסגעטרעטען נעגען די ברית-שלום׳ניקעס און גע-זאָגט, די ברית-שלום׳ניקעס ווילען שאַפען אין א"י אַ פּאַלעסטינאַ-גלות.

אַנדערע רעדנער האָבען שאַרף קריטיקירט די לינקע פּועלי ציון פאַר זייער טענה, אַז מען טאָר נישט מיטאַרבייטען מיט דער יודישער בורזשואַזע.

די רעדנער האָבען אָנגעוויזען, אַז אפילו די סאָוו. רעגירונג אַרבייט אויך מיט מיט דער יודישער בורזשואַזיע.

האַלסמאַן בעגנעדיגט!

ווין 30 (ספּעצ. צום „לאָדז. טאָג".) דער פּרעזידענט האָט בעגנעדיגט דעם יודישען סטודענט האַלסמאַן, וואָס איז ווי בעקאַנט אונשולדיג פער׳משפט געוואָרען אין ערמאָרדען זיין פאָטער. מיט דער בעגנעדיגונג פון האַלסמאַנ׳ען האָט דער עסטרייכישער פּרעזידענט אָראָפּגענומען פון עסטרייכישען געריכט די חרפה פון אַ יוסטיץ-מאָרד, ווייל עס איז געווען קלאָר פאַר דער גאַנצער וועלט, אַז האַלסמאַן איז אונשולדיג פער׳משפט געוואָרען צוליב די אינטריגעס פון די טיראָלער אַנטיסעמיטען.

א היטלעריסט — פּרעזידענט פון ברוינשווייגער לאַנד-טאַג

ברוינשווייג, 30. (ספּעצ. צום „לאָדז. טאָג.") דער לאַנד-טאַג אין ברוינשווייג האָט אויסגעקליבען אַלס פּרעזידענט דעם היטלעריסט זאָנער. עס איז איז כאַראַקטעריסטיש, אַז די היטלער-לייט האָבען אין דאָזיגען לאַנד-טאַג סך הכל נאָר 7 דעפּוטאַטען, בעת די ס. ד. פראַקציע צעהלט 17 דעפּוטאַטען.

דער האַרמידער אין לאָדזשער קהלה

דאָס „מורה-הוראה-פּראָבלעם" — אַלס סלע מחלוקות אין קהלה-מעהרהייט

(–) אין דער לאָדזער יודישער קהלה איז איצט אַ רודער און אַ האַרמידער, עס רעשט זיך און עס טומעלט זיך. פרנסים לויפען אַרום פערטאַראַראַמט, דאָזאָרעס האַלטען אָפּ בעראַטונגען און אַז עס קומט צו אַ זיצונג פון דער קהלה-פערוואַלטונג, איז נישטאָ מיט ווען זיך צו זעצען אום טיש. — עס פעהלט צום „קוואָרום"...

וואָס איז דאָס פּלוצלינג אַזאַ רעש געוואָרען אין אונזער קהלה? וואָס איז עפּעס פּלוצלינג געוואָרען אַזאַ „אינטענסיווע" טעטיגקייט פון אונזע-רע פרנסים – פונקט ערב יום-כפור?

דער ענטפער איז דער: אַלץ ווענען צוויי נייע מורי הוראות, וואָס דאַרפען נאָמינירט ווערען אין לאָדז.

די 2 מורא הוראות זענען פער-שטעהט זיך, גאַנץ שעהנע יודען, גרוי-סע יחסנים פון אַלעקסאַנדערער הויף, און ווייל די דאָזיגע 2 מורא הוראות זענען אַזעלכע שעהנע יודען און גרוי-סע בעלי יחסנים, האָט זיך זייער צד איינגעשפּאַרט, אַז זיי מוזען בעקומען נישט קיין 500 זל. אַ חודש שכירות, נאָר טאַקי גאַנצע 600 זל.

אַ פּאַר מאָל זענען שוין היינטיגע וואָך אָפּגעפאָהרען דעלעגאַציעס מיט אויטאָ׳ס קיין גער זיך משאל עצה זיין, ווי צו האַנדלען. און פון „הויף" ענטפערט מען, אַז-מען זאָל זיך מיט די אַלעקסאַנדערער נישט איינרייסען. עס זאָל בלייבען שלום.

די סטריקאָווער און אַגר. טענהן אָבער, אַז זיי זענען נישט מחויב צו פאָלגען און זיי... קומען נישט צו דער זיצונג, וואו מען דאַרף ענדגילטיג בעשליסען וועגען נאָמינירען די נייע מורה הוראות און פון דעם דער טומעל אין דער קהלה. מען שמועסט אפילו, אַז עס האַלט דערביי, אַז די קהלה מעהרהייט זאָל פּלאַצען טאַקע האַרט פאַר די סוכות וואַהלען...

אין האָפנונג בלייבט: אפשר וועט דער יום הדין אָפּקיהלען דעם קאַמפּפ-מוט פון געגנערישען צד.

SPLENDID

– היינט און טעגליך ! –

דער צווייטער שלאַגער פון אונזער סעזאָן. די ערשטע איראָפּעאישע קלאַנג אָפּערעטקע פון „UFA"

„וואַלץ פון ליבע"

ס׳נעמט אַנטייל דאָס אונ-פערגלייכליכע ליבעס-פּאָר:

Liliana Harwey i Willi Fritsch

ווי אויך בעקאַנטע אָפּערעטקע-קרעפטען די אונפערגלייכליכע:

Georg Aleksander i Hans Junkerman

רייכע אויסשטאַטונג! שאַמפּאַניער הומאָר! שלאַגער-לידער!

אויסערדעם:

פּוילישע לידער אויסגעפיהרט דורכ׳ן ליבלינג פון וואַרשא Hanusz

אָנפאַנג אין וואָכען טעג: 6, 8, און 10 אָוו. שבת, זונטאָג און חגאות 4, 6, 8 און 10 אָוו. פּאַס-פּאַרטו און הנחה בילעטען אונגילטיג ביז אָפּרופען

געשטאָרבען יוד. באַקטעראָ-פּראָפ. דר. בערנאַרד וואַז

בודאַפּעסט. (יטא) דאָ איז גע-שטאָרבען דער בערימטענדער אונגאַרי-שער באַקטעריאָלאָג, אוניווערזיטעט-פּראָפעסאָר ד"ר בערנאַרד וואַז, איינער פון די אָנגעזעהענסטע מיטגלידער פון דער בודאַפּעסטער יודישער קהלה.

„אוריאל אַקאָסטאַ" ביי הבימה

בערלין. (יטא) די טעג איז דאָ אויסגעפיהרט געוואָרען דורך דער „הבי-מה" די פּרעמיערע פון קאַרל גוצקאָוו׳ס „אוריאל אַקאָסטאַ" אין דער פּרייער בעאַרבייטונג פון מ. ליוויק, אונטער דער רעזשי פון אַל. גראַנאָווסקי. די מוזיק האָט געשריבען קאַרל ראַטהויז. די גאַנ-צע פיהרענדע דייטשע פּרעסע „בערלי-נער טאַגעבלאַט", „פאָסישע צייטונג", „פאָרווערטס" א. אַנד.) שטרייכט אונ-טער די הויכע קולטור פון „הבימה"-שפּיל בעזונדערס די קינסטלערישע געשטאַלט פון ח. ראָווינאַ.

לעזט און אבאנירט דאָס „לאָדזער טאַגעבלאַט"

לעצטע גאַסטראָלען — ווילנער טרופּע — יאָהר XV — אָנפ. מ. מזאה

זאַל-פילהאַרמאָניע נאַרוטאָוויטשא 20

דאָנערשטאָג, דעם 2-טען אָקטאָבער 9.30 אָוונט

7-טע און לעצטע פּרעמיערע

„דער מבול"

קאָמעדיע אין 3 אַקטען פון פ. בערגער.

אַניעל, אַ חאָקאָפּ — — — —	יעקב וויסליץ	נאָרדלינג, אַנ׳ערפינדער	זלמן הירשפעלד
ביר, אַ סוחר — — — — —	דוד בירנבוים	טשאַרליע, אַ נעגער, אַ די-נער אין אַ באַר — —	יוסף קאַמען
פראַזער, אַ סוחר — — — — —	דניאל שאַפּיראַ	אַ קליענט — — — —	יואל בערגמאַן
סטרעטען, אַנ׳איינגענטימער פון אַ באַר	שמחה נאַטאַן	ליסי, זינגערין אין סטרענד	מרים אָרלעסקאַ
היגינס, אַנ׳אַקטיאָר — — — —	יעקב מאַנסדאָרף		

רעזשי · בעגייאונג: יעקב וויסליץ — לידער: הענעך קאָן.

פולע טאַבעלע פון די געווינסען / 5-טע קלאַס — 19-טער טאָג פון דער ציהונג

25.000 zł. — 23279 91210
20.000 zł. — 40631
3.000 zł. — 14575 55247 69224 88791 173144 173855
2.000 zł. — 42341 59128 93140 110661 189143
1.000 zł. — 5994 20082 47118 69171 71148 73341 126795 165950 169447 173144 184280 188349 191105 195149 199898 203294
600 zł.: 5170 14358 15603 15746 26196 42247 42527 59795 64663 69617 71589 72121 77382 85069 85689 86945 88559 98223 101016 101260 102832 113174 128989 131870 144986 156470 174282 199493 202328 206311 208669
500 zł.: 601 2854 8470 8907 10112 10652 10885 14636 16389 16401 17898 19746 19927 20656 24699 24908 25063 27245 30809 32718 34063 35322 35933 36233 37157 38472 40216 42446 42643 43641 44223 47785 48065 49336 50149 50636 50952 52465 53689 55450 55744 57192 57244 57447 58883 59994 60725 61112 62146 65246 65669 68374 69101 69774 72407 75185 77172 77865 78174 79676 82424 97325 99332 102120 103266 103637 104547 107114 107323 107510 107653 108688 111799 114879 116978 119274 119575 119654 120486 126836 126950 126981 128004 128315 129052 130260 131971 134615 134834 136391 137844 138967 142479 142505 142980 143099 144956 145407 145713 147114 148943 149036 151380 154463 157494 157891 159033 159955 160237 163378 170341 172799 173640 173995 177405 177806 179811 185096 187890 189192 190957 191921 194818 196750 198223 198876 200352 201459 202517 203062 203292 205706 206090 208816 209890 209767 209930

134 45 79 209 29 306 74 471 85 567
71 675 778 912 60 66 69 1092 198 205
75 88 334 437 41 642 700 51 908 60
2111 98 203 319 35 79 402 77 95 99 571
608 702 45 76 843 47 69 913 3020 74
174 294 354 446 586 714 47 851 4014
87 92 150 204 18 26 344 45 65 521 60
61 84 91 678 93 712 911 54 5015 165
278 323 417 561 724 88 97 906 49 54
58 6059 110 87 294 334 95 428 562 65
98 634 90 709 30 984 7102 3 58 518
72 618 903 71 8030 72 145 59 78 97
240 72 82 83 91 337 459 550 74 649
66 805 27 55 69 983 9151 50 272 80
372 90 544 601 69 879 10004 340 523
89 782 85 808 16 915 21 11124 245
329 77 419 524 81 673 892 988 12125
274 377 87 546 779 957 64 83 13121
302 8 404 8 54 68 638 89 711 23 874
94 98 963 14115 38 47 93 2037 89 99
490 590 651 754 847 57 88 974 15063
87 169 353 482 861 910 14 16150 82
251 53 346 431 682 17181 86 333 70
418 618 88 771 884 97 973 18053 311
94 583 630 877 19032 233 85 429 42
57 514 42 54 637 890 952 97 20040 102
12 23 39 62 99 260 90 324 56 96 97
410 17 46 526 28 621 67 92 96 730
882 932 45 75 76 2150 109 458 90 622
740 59 84 800 22046 70 136 389 487
533 70 72 622 94 796 99 965 23135
260 83 303 13 486 546 659 61 747 893
920 24035 96 130 42 61 78 301 435 37
571 87 644 81 701 50 822 54

26101 6 433 73 559 639 736 92 849
953 90 26005 9 140 80 237 465 579
629 769 883 27035 93 316 94 571 620
852 68 72 80 93 28024 39 47 119 236
59 324 49 425 40 81 86 545 87 90 807
89 29000 168 92 365 92 495 541 647
742 838 30025 122 294 367 401 64 97
515 31 67 696 987 31068 97 209 18 82
392 30 92 509 712 50 839 32029 132
223 307 22 88 447 723 934 33088 92
106 212 92 98 375 415 23 519 779 927
34160 87 97 341 411 513 73 674 741
829 53 951 95 35087 184 241 42 70 90
469 539 775 842 904 36131 44 250 438
506 7 68 663 760 83 86 96 37165 234
81 314 25 74 461 548 729 90 800 33 71
38028 144 57 410 12 591 724 69 812
48 678 39150 856 67 389 496 41 53 80
178 174 290 310 56 90 494 40 534 42
821 42034 55 59 219 89 612 15 720 59
43080 240 322 406 241 76 873 44320
305 65 85 91 431 527 30 49 620 96
708 15 33 63 96 301 42 45100 78 81 89 96
46049 60 103 405 504 647 715 841 911
546 79 649 965 49015 57 136 51 348 718
40004 76 86 103 12 56 221 634 815
31 61116 40 50 61 246 345 77 447 595
43 307 820 41 67 73 953 43149 48233 84

891 609 20 58 998 54136 309 94 550
708 853 69 901 31 55373 410 23 687
830 86 903 56068 272 75 316 66 411
66 583 711 836 37 918 57066 72 87
337 450 717 37 83 839 81 83 962
58049 168 72 226 336 466 89 501 21
647 73 731 57 850 96 946 59020 353
82 89 435 508 614 730 83 908 60346
471 605 29 969 71 61082 125 32 62
357 415 57 75 532 90 612 63 742
62189 253 379 539 637 68 819 66 902
36 48 53 63002 58 267 97343 509 10
746 68 913 27 64 64080 376 402 615
60 76 758 970 80 65008 48 53 102 74
240 363 582 93 707 54 95 807 945
66091 99 126 331 81 410 595 669 73
732 911 67130 240 85 338 446 521 36
621 744 66 851 989 68164 943 94
69065 123 27 355 505 65 701 903 29
89 70137 236 49 461 519 607 71 75
713 19 71 846 976 71218 328 454 567
624 31 49 91 749 862 70 99 72046 51
180 91 469 70 622 86 830 54 73032 66
187 271 79 326 402 53 572 664 91 770
852 94 74015 44 148 50 64 504 7 771
900 24

75131 86 258 346 478 21 603 67 754
77 809 926 35 58 76013 64 159 250
340 202 630 44 740 980 77021 275 350
495 584 659 734 [illegible] 969 85 88 99
78063 558 71 600 8 29 35 41 745 821
26 932 79059 74 117 374 484 756 816
75 925 80061 73 171 77 248 481 548
655 746 59 965 81034 46073 242 460
511 28 64 602 18 24 48 916 49 85106
30 62 251 585 606 703 875 83092 125
407 45 78 531 713 27 801 72 922
84020 231 378 457 510 729 833 85038
94 315 16 488 583 985 823 72 940
86052 99 140 73 92 334 56 416 536 89
642 734 826 87009 90 264 411 65 809
909 13 45 75 88017 237 337 41 430
85 743 89226 76 342 463 504 36 601
18 738 62 809 62 76 984 94 90027 148
75 97 231 77 300 74 418 70 599 626
733 35 70 81 98 902 27 91017 103 12
74 77 83 326 34 513 98 663 758 72
947 54 57 92006 73 111 57 302 92 231
76 639 57 973 93021 69 210 24 364
467 843 80 97 94007 197 250 403 52
76 515 627 50 66 748 833 69 89 95078
90 102 73 324 35 557 73 755 70 97
925 96117 22 25 222 343 410 23 578
552 66 654 74 85 975 97226 396 430 555
40505 477 78 562 74 97 620 647 77
901 4 41 99 41000 9 33 295 46 776 90
97074 75 76 762 83 363 412 62 505 609
879 977

100134 60 211 75 433 507 9 53 91
637 113 18 69 72 621 101175 217 35 424
929 57 659 262 981 103170 93 221 30
46049 60 103 405 504 647 716 841 911
323 69 92 424 42 574 623 62 617 69
955 105020 60 88 209 333 440 639 932
312 463 67 79 552 81 91 99 607 41 66
242 61 420 50 535 99 85 604 14 34 39
41 205 73 84 63 105123 28 83 234

446 63 75 582 622 23 80 93 770 801
83 904 109126 99 241 457 502 66 607
823 69 110033 36 73 89 200 28 362
467 587 90 883 965 111148 83 211 53
67 323 61 613 41 76 900 112352 93
483 584 665 771 895 920 91 96 113033
154 377 468 82 629 64 707 50 78 815
23 909 114040 52 72 83 117 465 512
660 863 99 953 115027 47 52 126 38
61 240 340 54 436 566 765 847 53 71
918 63 116019 60 146 98 287 334 89
434 516 19 726 37 76 927 117062 66
71 231 58 95 330 696 893 118014 61
148 79 253 81 393 412 96 685 777 850
906 62 119026 40 41 64 108 29 364 67
403 531 625 899 120050 120 212 13 54
79 92 329 [illegible] 454 667 748 898 121093
104 46 75 [illegible] 27 396 403 25 63 70
556 614 42 69 55 760 815 122078 136
65 262 96 313 534 51 84 602 36 91 92
821 87 091 123038 119 30 309 94 619
26 45 738 43 811 929 88 124134 73
249 414 569 601 5 19 86 772 86 837
916

125182 94 266 336 584 715 844 98
126072 78 145 340 62 552 81 96 730
64 802 31 50 59 80 956 70 127003 99
160 274 317 52 497 526 98 784 807 21
900 80 128010 40 240 364 89 521 69
87 89 740 941 66 129015 24 42 116
210 82 392 430 504 41 779 869 951
130098 191 283 321 440 694 724 57
947 131078 167 83 98 458 600 30 62
70 709 871 972 132048 267 517 644
95 933 40 133052 56 89 199 353 484
672 745 834 947 134032 70 228 46 67
613 739 41 57 898 932 52 135005 173
333 427 38 58 510 710 808 33 44 944
136016 26 89 205 23 809 55 502 5 604
97 713 73 815 915 74 137134 242 322
73 556 74 775 99 900 81 138040 78 86
120 48 65 223 517 71 734 926 97
149025 75 132 214 51 365 715 47 957
140034 37 49 93 158 209 79 97 472
577 609 73 81 90 704 89 815 903
141016 79 272 378 79 400 38 563 87
741 46 871 80 938 46 57 142160 202
23 329 70 438 97 602 28 846 73 919
143053 71 91 119 40 55 59 339 68 421
94 544 750 95 994 144061 119 247 99
621 96 801 41 900 15 64 89 145021 38
98 163 836 786 562 90 606 814 28 91
917 146176 305 16 77 99 463 751 858 97
901 147128 215 307 404 505 676 930 932
514 51 916 153155 270 522 984 63 91 123
281 335 60 419 525 530 613 14 87 728
69 945 48 65 67

150018 163 73 220 853 70 151032
115 291 314 31 41 823 96 971 152003
13 76 84 133 69 320 91 403 549 725
48 73 90 793 97 931 154081 98 254 57
305 66 406 8 504 34 55 619 34 40 789
86 222 316 410 15 503 610 14 855 27 52
608 56 785 155089 162 72 84 463 517
636 745 68 807 57 946 157061 45 52
260 318 85 453 85 550 159339 45 48
53 418 529 61 629 711 831 203 36 81

90 159051 94 134 37 48 301 76 90 403
582 98 710 940 160011 93 153 250 91
419 551 822 969 161213 52 64 94 409
29 536 609 37 802 901 162066 220 46
33 63 68 416 537 80 88 632 67 735
58 88 851 986 163051 206 59 374 494
579 600 17 753 804 943 73 87 164046
106 76 252 484 663 752 870 165228 50
57 385 430 36 84 87 603 24 42 848
84 993 166006 103 232 397 443 510 26
99 619 65 71 770 90 936 167003 23
109 211 305 60 558 96 608 18 57 729
40 939 63 168026 155 64 316 525 29
68 60 749 64 951 169032 51 55 115 17
339 96 521 79 604 15 739 883 953
170007 59 99 121 273 450 535 68 87
721 171038 44 60 115 73 221 388 430
61 73 531 36 621 80 743 64 72 886
951 172057 128 483 97 506 54 606 21
821 92 971 173066 185 264 309 50 72
76 407 28 71 517 25 702 60 62 864
901 6 72 174006 24 206 92 341 62 83
87 501 78 719 802 25 28 36 83 97 920
46 75

175070 137 340 77 95 475 571 800
27 978 176068 216 79 326 42 402 64
69 [illegible] 728 177041 158 387 178066 95
155 67 95 244 81 354 55 56 66 69 71
407 700 10 77 179012 180 298 377 85
434 588 92 880 180014 208 38 67 77
88 353 420 39 94 583 637 73 75 739
802 93 970 181017 101 51 283 365 412
39 68 607 22 51 867 96 98 920 74
182120 481 603 57 91 750 899 904
183085 102 16 71 81 96 209 19 319
437 551 761 89 95 936 184198 337 46
74 898 185080 85 184 294 302 479 600
73 813 47 80 979 186054 80 552 606
77 97 766 832 945 94 187197 342 406
82 536 645 79 86 768 808 76 993
188044 142 506271 397 404 17 505 82
93 694 758 808 84 189004 8 46 156
201 312 19 451 94 528 40 68 190172
278 343 47 518 83 807 53 77 191002
92 205 22 52 320 61 97 429 74 519 46
96 669 727 807 66 92 977 192182 89
201 69 91 343 462 598 644 58 83 784
965 89 193062 134 594 640 59 784 947
194016 268 74 75 77 85 306 70 88 435
43 51 612 35 51 822 195323 35 71 501
26 35 44 70 82 83 602 12 77 701 859
996 196065 112 33 64 209 15 25 71 352
95 77 572 615 71 740 80 931 59 197105
200013 65 125 31 224 65 823 53 750
72 327 958 200355 55 353 621 877
951 233524 189 237 88 94 358 480 558
72 532 768 907 85 203099 113 32 46
203 429 69 88 85 684 758 865 929 62
204039 212 370 76 240 589 660 222
205038 73 82 133 68 93 90 400 44
92 581 611 713 54 818 939 43 71 206091
3 145 48 79 90 218 236 87 315 502
207 26 62 74 85 97 256 313 401 92
713 821 24 921 50 207197 14 71 20 395
212 21 811 63 906 208016 79 93 227 446
209 150 227 82 32 55 209130 73 298 311
412 17 532 72 924 55

קריסט.-סאָציאַלע איבערגענומען די מאַכט אין עסטרייך

טרעווירא‍נוס אויס מיניסטער פאַר די מזרח-געביטן

היטלער בעקומען אַ האַלבען מיליאַרד מאַרק פון די באָלשעוויקעס

קריסטלעך-סאָציאַלע איבערגענומען די מאַכט אין עסטרייך

[illegible], 30 (מו.)

ווי מען מעלדעט פון די פּאַרלאַמענ-טאַרישע קרייזן האָט וואַוגאָן, נאָכ'ן שטילן אָפּזאָג פון דער גרויס-דייטשער פּאַרטיי געבילדעט דעם קאַבינעט אין פאָלגענדן צוזאַמענשטעל:

וואַוגאָן בונדעס קאַנצלער און קריגס-מיניסטער, שאָבער — בילדונגס מיניס-טער, שטאַרמהערג — אינערן, ד"ר העַ-בער — יוסטיץ, הייניל — האַנדעל, יאָך — פינאַנצן, טשערמאַק — באַר-נען, טהאַלער — לאַנדווירטשאַפט.

דער דעקרעט וועגן פינאַנדערלאָזן דעם נאַציאָנאַל-ראַט, ווערט ערוואַרט אַ ליאַרע מינוט. דער קאַבינעט איז אַ מינ-דערהייטס-קאַבינעט, אַלע מיניסטאָרן געהערן צו דער קריסטלעך סאָציאַלער פּאַרטיי.

טרעווירא‍נוס אראָפּגעזעצט פון זיין אמט

בערלין, 30. (מו.)

עס ווערט אָפיציעל מיטגעטיילט, אַז מיניסטער טרעווירא‍נוס, וואָס איז געווען מיניסטער פאַר די אָקופּירטע געביטן, איז בעפרייט געוואָרן פון זיין אמט.

טרעווירא‍נוס ווערט איצט מיניסטער אָהן פּאָרטפעל און וועט צוגעטיילט ווערן דער מזרח-אָפּטיילונג פון אויסערן מי-ניסטעריום.

די דייטשע מזרחי'סטען ווילען זיך אָפּרייסען פון וועלט-פערבאַנד „מזרחי“

בערלין, 30. (יט"א)

[illegible] האָט זיך דאָ געעפנט [illegible] לאַנד-קאָנפערענץ פון „מזרחי“. עס [illegible] אָנגענומען געוואָרן אַ בעשלוס, אַז [illegible] פאַל, ווען דער וועלט-פערבאַנד פון [„מזר]חי“ וועט ניט איינגעהן צו מאַכן פּראָגראַם ענדערונגען, זאָל דער דייַ-טשער „מזרחי“ אַרויסטרעטן פון וועלט פערבאַנד און צוזאַמען מיט נאָך עטליכע לאַנדס-פּאַרטייען צו גרינדען אַ צווייטן וועלט-פערבאַנד.

500 מיליאָן מאַרק האָט היטלער בעקומען פון מאָסקווע אויף וואַהל-אַגיטאַציע

פּאַריז, 30. (מו.)

„אָרדרע“ פערעפענטליכט אין איהר הייטיגער נומער סענסאַציאָנעלע רעוועַ-לאַציעס וועגן דער צוזאַמענאַרבייט פון די נאַציאָנאַל - סאָציאַליסטען מיט די קאָמוניסטען. די ידיעות שטיצען זיך אויף גלויבענסווערטע דאָקומענטען, וואָס האָבן זיך ביז איצט געפונען ביים געוועזענעם ערשטען סעקרעטאַר פון דער סאָוו. אַמבאַסאַדע אין פּאַריז, בעסעדאָווסקי. סך הכל זענען פאַראַן 5 דאָ-קומענטען. אַמאינטערעסאַנסטען איז דער דריטער דאָקומענט פון וועלכען עס איז צו זעהן, אַז דעם 20. יוני ד. י. איז היטלערן אויסגעצאָהלט געוואָרן 500 מיליאָן מאַרק אויף פאַר-וואַהל אַגיטאַ-ציע דורך דער פערמיטלונג פון אַ גע-וויסען טוכאַר, וואָס וואוינט אין מאָס-קווא אויף טווערסקאַיאַ גאַס 29. בעת די אונטערהאַנדלונגען וועגן דער גרויס פון דער סומע, האָט היטלער ערקלערט, אַז זיין אָרגאַניזאַציע קען אין דייטש-לאַנד צונויפקלייבען העכסטענס 300 מיליאָן מאַרק, וואָס ער האַלט פאַר אַ אונגענוגענדע סומע.

פאַר'ן ערטיילען אַ סובסידיום פון אַ האַלבען מיליאַרד מאַרק האָט דער סאָוו. פערשטעהער געפאָדערט פאָל-גענדע גאַראַנטיעס: קודם צו האַלטען אין קראַפט דעם מיליטערישען אָפּמאַך פון 1923 און צו פיהרען אַ האַרטנע-קיגען קאַמף געגען דער דייטשער סאָ-ציאַל-דעמאָקראַטיע.

דער סאָוו. פערשטעהער האָט ווייטער אָנגעוויזען, אַז אַ טייל פון בעקומענעם געלד דאַרף היטלער אויסגעבען אויף אַגיטאַציע אין עסטרייך. צום סוף האָט היטלער פערזיכערט, אַז ער וועט אין געהיים שטיצען אַ אַרבייטער רעגירונג, ער וועט דאָס אָבער נישט קענען טון אָפען צוליב טאַקטישע טעמים.

די ציַטונג גיט צו, אַז דער הייטע-רער המשך פון די רעוועלאַציעס וועט זי ברענגען אין מאָרגענדיגען נומער, אונטערשטרייכענדיג, אַז די אַלע דאָ-קומענטען זענען פאָלשטענדיג אויטענ-טישע און זיי געפינען זיך אין בעסיד-דאָווסקי'ס אַרכיוו.

„אָרט“ בעקומען אַ גאָלדענעם מעדאַל אויפ'ן צפון-יאַריד אין ווילנע

ווילנא, 30. (יט"א)

ד עקספּאָנאַטען פון „אָרט“ האָבען בעקומען אַ גאָלדענעם מעדאַל אויפ'ן צפון יאַריד אין ווילנע.

צפת'ער אַראַבער בעפרייט פון יעדער קאָלעקטיוו-שטראָף

ירושלים. (יטא) דער האַלב-אָפי-ציעלער אָרגאַן פון דער אַראַבישער עק-זעקוטיווע „על האיאט“ טיילט מיט, אַז דער ריכטער קאַלוויל האָט בעפרייט די אַראַבישע איינוואוינער פון צפת פון יע-דער קאָלעקטיוו-שטראָף און צוזאַמען-האַנג מיט די אויגוסט-אונרוהען פון 1929. די יודישע מעלערגראַפען-אַגענטור האָט זיך אין דער פראַגע געווענדעט צום גענעראַל-סעקרעטאַריאַט פון דער א"י רעגירונג, וואו עס איז פעסטגעשטעלט געוואָרן, אַז די פראַגע וועגען דער קאָ-לעקטיוו-שטראָף אויף צפת איז ביז איצט נאָך נישט ערלעדיגט. ריכטער קאַלוויל האָט ווירקליך נוט רעקאָמענדירט אַרויס-צולייגען אויף צפת קיין קאָלעקטיוו-שטראָף.

יודישער פילאַנטראָפּ שענקט 1 מיליאָן דאָלאַר

אויפ'ן אינסטיטוט פאַר ראַק-פאָרשונגען אין ווין

ווין, 30. (יט"א)

אַ יודישער פילאַנטראָפּ פון אַמערי-קאַ האָט געשענקט אַ מיליאָן דאָלאַר אויפ'ן אינסטיטוט פאַר ראַק-פאָרשונג פון דעם יודישען ד"ר ווערטהיים.

איבערפּאַרטייאישע פעראייניגונג פון דייטשע יודענטום

בערלין, 30. (יט"א)

אין דייטשלאַנד האָט זיך געגרינדעט אַן איבער פּאַרטייאישע פעראייניגונג פאַר אייניגקייט פון יודענטום אין דייטש-לאַנד. צו דער פעראייניגונג זעיען צו-געטרעטען אַ רייה פערזענליכקייטען, דאַ-רונטער אויך אַלבערט איינשטיין.

13-יעהריג מיידעל שטעקט אָן מיט אַ שווערער קראַנקהייט פיל מענשען

פּיעטרקאָוו. (מעל.) דאָ איז אַרעסטירט געוואָרן אַ 13-יעהריג יו-דיש מיידעל, וועלכע האָט געטריבען אַן אויסגעלאַסען לעבען און אָנגעשטעקט מיט אַ שווערער קראַנקהייט פיל מאַנס-פערשוינען.

די אויספאָרשונג האָט בעוויזען, אַז די 13-יעהריגע פּראָסטיטוטקע איז גע-שטויסען געוואָרן צו דער געפאַלענקייט דורך איהרע עלטערן.

טשערנאָוויצער רב בעקומט אַן אָרדען פון רומענישען קעניג

טשערנאָוויץ. (יטא) דער אָבער-ראַבינער פון טשערנאָוויץ, ד"ר יעקב מאַרק, איז בעשאָנקען געוואָרן דורכ'ן רומענישען קעניג מיט דעם הויכען אָר-דען „סטעאָ ראָמון“ (רומענישער שטע-רען).

מ. מ. אוסישקין אין בערלין

בערלין. (יטא) די טעג האָט גע-ווײלט אין בערלין דער פּרעזידענט פון יודישען נאַציאָנאַל-פאָנד, מ. מ. אוסישקין. ביים פיהרער פון די דייטשע ציוניס-טען קורט בלומענפעלד איז לכבוד מ. מ. אוסישקין פאַרגעקומען אַן אויפנאַה-מע מיט'ן אָנטייל פון פיהרענדע ציוי-ניסטישע פערזענליכקייטען.

א גמר חתימה טובה
און אַ גוט געבענטש יאָהר
ווינש איך דער ג' פערוואַלטונג, ווי אויך די ג' מיטגלידער
און אַלע, וואָס געהערען צו דער פליישער בראַנזשע
פּרעזעס פון שעכטער-הורטאָווניקעס-פעראיין, פּאַדזשעטשנא 10
יהודה יוסף אדלער

מוד- און קאַרט-לאַגער
ב. גוטטער
עגז. פון יאָהר 1902
לאָדז, נאָוואָמיעסקא 4, טעל. 10-128
עמפּעהלט אויפ'ן לויפענדען סעזאָן אַ גרויסען אויסוואַהל פון דאַמען- און מענער-סחורות פונ'ם בעסטען קוואַליטעט פון לאָדזער, טאָמאַשאָווער, ביליצער און אויסלענדישע פירמעס
צו פאַבריקס-פרייזען
הורט און דעטייל. הורט און דעטייל.

ECPADNIA WENEROLOGICZNA
פון דאָקטוירים ספּעציאַליסטען
זאַוואַדזקאַ 1.
נאָר פאַר ווענערישע הויט-קראַנקהייטען און מענער-שוואַכע אַנאַליזען פון בלוט און אויספלוס אויף סיפיליס און טריפּער
קאָנסיליומס מיט ספּעציאַליסטען פון אוראָלאָגישע און נערווען-קראַנקהייטען.
קוואַרץ לאַמפּ-עלעקטרישער היילקאַבינעט-קאָסמעטיק
טעגליך פון 8 אַ זייגער פריה ביז 9 אָוונד
זונטאָג פון 9 פריה ביז 2 נאָכמיטאָג
בעזונדער וואַרטע צימער פאַר פרויען
וויזיט 3 זלאָטעס

דמאָווסקי'ס אַ נייער אַרטיקעל וועגען יודען

די אָפּגעהיטעטע בעציהונגען צווישען יודען און ענגלאַנד וועלען מוזען צוריק אַרויספיהרען די יודען-פראַגע אויפ'ן סדר-היום פון דער ציוויליזירטער וועלט

[illegible] ראָמאַן דמאָווסקי האָט געבראַכט ווידער פערעפענטליכט אַן אַרטיקעל אין דער „גאַזעטאַ וואַרשאַווסקא“ וועגען דער יודען-פראַגע א. נ. „ארץ-ישראל“.

דער אורעלאַנג און פיהרער פון דער [נאַ]ציע אין פוילען ווייסט צו דערצעה-[לן] „סודות“ פון הדר, אַז בעת די [מל]חמה האָבען די יודישע פּאָליטיקער [גע]כאַפּט די ענגלישע אימפעריע פאַר'ן [האַ]רק און צו איהר געטענה'ט: גיט [אי]הר אונז פּאַלעסטינא, איז גוט, אַלא [ניש]ט, וועלען מיר דעם מאַנדאַט איבער [ארץ] ישראל אַוועקגעבען אַן אַנדערער [מל]וכה, און איהר וועט בלייבען ביי אַ [...]נג און נישט ביי אַ געזיכערט הינטער-[לא]נד אונטער'ן סועץ-קאַנאַל. ענגלאַנד [האָ]ט דעריבער געמוזט נאָכגעבען די יו-[די]שע פּאָליטיקער און פערעפענטליכען [די] באַלפור-דעקלאַראַציע.

[אַז]אַ דאָס איז לויט דמאָווסקי'ס רע-[וועַ]לאַציעס געווען די איינציגע סיבה, [וואָ]ס האָט זיך איינגעגעבען די יודישע [פּאָ]ליטיקער אַרויסצובעקומען פון ענג-[לא]נד די הסכמה אויף דער יודישער נאַ-[צי]אָנאַלער היים“.

[אָ]בער אין מאָמענט, ווען ענגלאַנד האָט [אי]בערגענומען דעם מאַנדאַט איבער ארץ-ישראל — שרייבט ווייטער דמאָווסקי — האָט קיינער נישט פאָראויסגע-זעהען, אַז באַלד נאָך דער וועלט-מלחמה וועט זיך אָנהייבען די ירידה פון ענגלי-שען וועלט-האַנדעל און אינדוסטריע און ממילא אויך אָפּשוואַכען די ענגלישע אימפעריע אַלס וועלט-מאַכט. קיינעם האָט דעמאָלט נאָרנישט געקאָנט איינ-פאַלען, אַז די דאָזיגע וועלט-מאַכט וועט קודם כל אָנהויבען איינגעהן אויף קאָמפּ-ראָמיסען אין די לענדער, וואָס געפינען זיך אונ'ם זעלבען וועלט-מיל, וואָס ארץ-ישראל. ענגלאַנד האָט זיך אָפּגעזאָגט פון פּראָטעקטאָראַט איבער אַפגאַניסטאַן. זי האָט אָנערקענט די פאָרמעלע אונ-אָפּהענגיגקייט פון עגיפּטען, און דאָס, וואָס עס קומט איצט פאָר אין אינדיען קאָן אויך נישט שטאַרקען די הכנעה פון די אַראַבער צו דער אימפעריע.

„אין צוזאַמענהאַנג מיט די געשעהע-נישען אין אינדיען, וועט זיך ענגלאַנד וואָס אַמאָל דייטליכער געפינען אין דער סיטואַציע, וואו זי וועט מוזען אָפּגעבען פאַר אַ קרבן די יודישע אינטערעסען אין ארץ-ישראל. און אויב עס וועט קו-מען דערצו, קאָן דער גורל פון די דאָר-טיגע יודען זיין זעהר טרויעריג. מיט אַ קורצער צייט צוריק האָבען ערשט די אַראַבער בעוויזען, מיט וואָס פאַר אַ גע-פיהלען זיי טראָגען זיך אַרום צו די פרוי-וועלינירטע איינדרינגער“.

וואָס האָט אָבער די דאָזיגע מעשה צום פוילישען אַנטיסעמיטיזם, וואָס קאָן ראָרט דאַרען רער קאָפּ פון אַ פוילישען אַנטיסעמיט וועגען אונזערע נצחונות און מפּלות אין ארץ-ישראל, אַז בסך הכל איז ארץ-ישראל אַ מאַנדאַט-לאַנד פון דער ענגלישער אימפעריע און דאָס מיט פוילען קיין שום שייכות נישט ?

טאָ הערט, וואָס עס יאָגט אונז ווייטער דמאָווסקי און מיט וואָס פאַר אַ האָפנונ-גען ער טראָגט זיך אַרום:

„נאָך די פאַראייניגע פּאָגראָמען אין ארץ-ישראל האָבען די יודען אין דער גאַנצער וועלט אויפגעהויבען אַ שטורם מיט פּראָטעסטען-דעמאָנסטראַ-ציעס געגען דער ענגלישער רעגירונג. גלייכצייטיג האָבען די מיטגלידער פון דער לייבאָר-רעגירונג ערקלערט, אַז ענג-לאַנד קאָן נישט מקריב זיין איהר בלוט און געלד אויף אַרויסצופיהרען די יודי-שע פּלענער. דעריבער איז נישט צוגעגע-בען געוואָרן: געגען די אַראַבער, מיט וועלכע מען מוז האָבען גוטע בעציהונגען.

דערפון איז געדרונגען, אַז אין זיין ווייַ-טערדיגער ענטוויקלונג שטעלט דאָס פּאַ-לעסטינא-פּראָבלעם מיט זיך פאָר אַ גע-פאַהר. אַז די גוטע בעציהונגען צווישען ענגלאַנד און די יודען זאָלען אינגאַנצען איבערגעריסען ווערען. אין דאָס איז שוין נישט עפּיס דאָרט אַ קליינינקייט — טריאומפירט דער ענדעקישער שונא-ישראל, — ווארום דער פועל-יוצא פון אַן אָפענעם קאָנפליקט צווישען ענגלאַנד און די יודען וואָלט געמוזט אויפּסגוי אַוועקשטעלען די יודען-פראַגע אין איהר גאַנצען היקף אויפ'ן סדר-היום פון דער גאַנצער ציוויליזירטער וועלט“.

אָט דאָס איז די איינציגעל בינה של'ב גייסטיגען מנהיג פון פוילישען אַנ-טיסעמיטיזם און זיין נעכטיגען אַרטי-קעל.

צוליב ארץ-ישראל מוז אָפּגעקילט ווערען די ליבשאַפט צווישען ענגלאַנד און יודען, און דאַן וועלען די יודען בלייַ-בען פערראַיינזאַמט און די אַנטיסעמיטען פון דער גאַנצער וועלט וועלען ערשט קאָנען רעכט אויפלעבען און קודם כל אָפּשאַפען די „פּריווילעגיעס“. וואָס זיי האָבען בעקומען ביי די טרודענט-טראַק-טאַטען.

צום סוף פון זיין אַרטיקעל געפינט אויך דער אוניציאַטאָר פון דער באָיקאָט-בעוועגונג פאַר נויטיג צו זאָגען אַ ביסעל מוסר דעם יודישען פאָלק, אַז ביי דער גאַנצער חכמה זייערע און כיטרעקייט. האָבען זיי נישט די פעהיגקייט פאָראויס-צוזעהען, וואָס עס וועט פאָרקומען אין דער נאָהענטער צוקונפט. און אַלע יו-דישע צרות און דער וועלט-געשיכטע — פיהרט אויס דמאָווסקי זיין אַרטיקעל — און שולדיג די דאָזיגע יודישע קורצזיכ-טיגע פּאָליטיק“.

געשטאָרבען אַ בעקאַנטער מאַטעמאַטיקער

בערלין, (יט"א) אין האַמבורג איז אין עלטער פון 87 יאָהר געשטאָרבען דער בעקאַנטער יודישער מאַטעמאַטי-קער-פּראָפ. ד"ר מאָריץ פּאַש, וועלכער איז אַ געוועזענע צייט געווען רעקטאָר פון אוניווערזיטעט אין גיסען.

די אַנטי-יודישע אַרויסטרעטונגען אין פּראַג

אין שייכות מיט'ן קאַמף געגען די דייטשע קלאַנג-פילמען

פּראָג. (יטא) אויף דער לעצטער [זי]צונג פון שטאָט-ראַט האָט דער יודי-[ש]ער ראַטמאַן דעפּ. ד"ר זינגער פּראָ-[טע]סטירט געגען דער שטעלונג פון דער [שט]אָט-פערוואַלטונג, וואָס האָט נישט [ג]ענומען די נויטיגע שריט, נישט צו [דע]רלאָזען אַנטי-יודישע אַרויסטרעטונ-[גען]. דער אויפרוף, וועלכען עס האָט [פע]רעפענטליכט דער מאַגיסטראַט, איז [גע]ווען צווייַדייטיג. פון איין זייט ווערען [אי]ן אויפרוף די געשעהענישען געטאַ-[דע]לט, פון דער צווייטער זייט ווערט [בע]גריסט די „דעמאָנסטראַציע פאַר אָפּ-[היט]ען דעם סלאַווישען כאַראַקטער פון [פּר]אַג“.

[היינט] האָט דעם „בית-עם“ זענען דעמאָלירט [געו]אָרען 5 יודישע געשעפטען. די שאַ-דענס דערגרייכען ביז 100.000 קראָנען. לויט אַלע סימנים זענען די דעמאָנסטראַ-ציעס און עקסצעסען נישט אויסגעבראָ-כען ספּאָנטאַניש, נאָר זענען זאָרגפעלטיג געוואָרן אָרגאַניזירט. די נאַציאָנאַליס-טישע צייטונגען „נאַראָדני ליסטי“ און „נאַראָדני פּאָליטיקאַ“, ווי אויך די בולי-וואַר-פּרעסע פיהרען שוין פון לאַנג אַ קאַמפּאַניע און דער ריכטונג.

הינטער די מאַכינאַציעס שטעהט די טשעכישע שווער-אינדוסטריע און פילם-אינדוסטריע, וואָס פיהרט אויף אַזאַ אופן דעם קאָנקורענץ-קאַמף געגען דייט-שע אויסאַרבייטונגען. עס זענען פערוואַנ-דעט געוואָרען בעדייטענדע פינאַנץ-מיט-לען, כדי צו בעזאָרגען די דעמאָנסטראַנ-טען מיט קינאָ-בילעטען און א. וו.

עס איז אינטערעסאַנט צו בעמערקען, אַז בעת די טשעכישע נאַציאָנאַליסטען אינדענטיפיצירען אין זייער אַגיטאַציע די פּראַגער יודען מיט די דייטשען, האָבען זיך שוין בעת דער פאָלקסצעהלונג אין יאָהר 1921 51 פּראָצענט פון די פּראַ-גער יודען דעקלאַרירט אַלס אָנגעהעריגע צו דער טשעכישער נאַציאָנאַליטעט און נאָר 23 פּראָצ. האָבען זיך דעקלאַרירט צו דער דייטשער נאַציאָנאַליטעט. עס איז קלאָר, אַז אין משך פון די לעצטע 9 יאָהר האָבען זיך די בעציהונגען אין דעם פּרט געענדערט זיכער צום גוטס-טען פון דער טשעכישער נאַציאָנאַלי-טעט.

—:0:—

לאדזער טאגעבלאט

דער רעדאקטאר נעמט-אן פון 6 ביז 7 אין אָוונד
נישט בעשטעלטע מאנוסקריפטען ווערען נישט צוריקגעשיקט.

אדרעס: „Lodzer Tageblat", Łódź, Piotrkowska 16 Skrz. poczt. 16
טעלעפאנען: רעדאקציע 100-57, אדמיניסטראציע 100-47

יום=כפור

עס איז גוט, אז א גאנץ פאלק שטעלט די ארבייט, ווארפט אוועק פאר א גאנצען טאג די געוועהנליכע זוכעניש און יאגעניש נאך פרנסה און גיט זיך אפ דין וחשבון פון די אייגענע מעשים.

וואלט דער יחיד, ווי דער כלל, זיך אפגעגעבען דין וחשבון אפטער, וואלטען פארגעקומען וועהניגער נארישקייטען, וואלטען וועהניגער געמיינהייטען און פערברעכענס בעגאנגען געווארען אויף דער וועלט.

ווארום די מייסטע האנדלונגען, אויף וועלכע מען האט שפעטער חרטה, בעגעהט מען, ווען מען בעטראכט נישט, ווען מען גיט זיך נישט אפ קיין רעכענונג וועגען דעם, וואס מען טוט. וואלט מען נאר געקאנט זיך אפשטעלען א ווייל און א טראכט טון, וואלט מען נאר געזוכט צו קאנטראלירען די אייגענע מעשים, — וואלט א סך אויסגעמיטען געווארען, וואס דארף ווערען אויסגעמיטען.

אבער מיר זענען שקלאפען פונ'ם אייגענעם געיעג. מיר געפינען נישט קיין צייט פאר אפרוה, פאר אפשטעל, וואס זאל אונז געבען א געלעגענהייט צו טראכטען וועגען דעם זין פונ'ם לעבען, און וועלכען מיר זענען אזוי פערקאכט, אז אונז קומט גארנישט אויס אמאל א טראכט טון וועגען דעם.

בלויז איינמאל אין יאהר — יום-כפור.

אין דאזיגען טאג טוען מיר זיך אלע אויס פון דער וואכעדיגקייט, טרעטען אביסעל אפ אן א זייט פונ'ם געוועהנליכען לעבען און פערטראכ-טען זיך.

קאן פון אט דעם פערטראכטען זיך א סך ארויסקומען, א סך גוטס פאר'ן גאנצען יאהר, ווען מען זאל נישט בלייבען בלויז ביים טראכטען.

אין לעבען פון יעדען מענשען זענען פערהאן האנדלונגען, וואס האבען נישט געטארט, נישט געדארפט פארקומען, וואס האבען געבראכט שאדען אן אנדערען, אמאל א נאהנטען, אנ'אייגענעם.

ווען מען בעטראכט דאס לעבען, ווי מען בעטראכט עס אום יום-כפור, קאן מען זיי דערזעהען אט די דאזיגע האנדלונגען, אין א ריינערען, אין א העלערען ליכט.

נאר מ'קאן זיי דערזעהען אויף איין טאג און דערנאך פערגעסען אן זיי, און פערקעהרט ווידער. מ'קאן זיי דערזעהען און דערנאך זוכען אלץ גוט צו מאכען. אין ערשטען פאל איז דער יום-כפור און די יום-כפור'דיגע שטימונג אוועק אומזיסט, אין אנדערען פאל איז עפעס אויפגעטון געווארען.

אט דאס האבען אונזערע הכמים געהאט אין זין, ווען זיי האבען געזאגט, אז אויף זינד צווישען איין מענשען און דעם אנדערען איז דער יום-כפור אליין נישט מכפר.

וועניג איז אין אזעלכע פאלען צו טראכטען וועגען תשובה און צו קלאפען זיך אין הארצען „חטאתי", ס'איז נויטיג צו פעררריכטען דעם פעהלער, גוטצומאכען דעם שאדען.

און ווען דער יודישער יחיד, איינזעהענדיג זיינע פעהלער, וועט בעשליסען גוטצומאכען זיין חוב צו זיינע מיט מענשען און דעם יודישען כלל, וועט דער יום-כפור האבען דערפיהלט זיין גאנצען בעדייט פאר'ן יודישען פאלק.

דער הימן פון בית=החיים

פון יצחק קאצענעלסאן

דו, וואס דו געהסט מיר אומעטום און שטענדיג נאך —
דו ביסט אויך יעצט מיט מיר!
געהסט שטיל... עס הערט זיך נישט קיין שארך,
קיין ריהר,
האסט אויסגעטון די לייכטע, די לעדערנע, די שיך
און האסט, ווי איך,
א בארפיסע אריינגעשלייכט נאך מיר געהיים
אין מיין פערוואָרפען שטעטעלע, מיין קינדער-היים ...

ביזט דא! ביזט דא! ביזט דא אינקאגניטא!
האסט מורא פאר מיין שטעטעלע, ווי פאר א שטאט,
וואו מען רודפ'ט מענשען, און וואו מען „חנפה'ט גאט ...
מיין שטעטעלע האט אבער נאהנט א בית-החיים,
וואו עס איז קיין נאכט און ס'איז קיין טאג נישטא,
דארט וועלען מיר זיך טרעפען,
דארט וועלען מיר קיין לעבעדיגען נישט געפינען,
מען געהט פאמעליכען אזוי פארביי — איהם,
מען גיט א טירעלע א קליינס אנ'עפען
אין אפגעצוימטען בית-החיים —
און מען איז דערינען ...

קום זשע, קום —
דו ביזט נישט ערגער פון א בלום,
וואס וואקסט און עפענט-אויף זיך אויף א קבר ...
האב קיין מורא נישט פאר א בית-עולם,
דארט וואוינט דער טויט, דער טויט האט ליב פערהוילע.
א לעבעדיגער האט א לאנגע צונג און שטעכעדיגע אויגען,
א לעבעדיגער פאלט ארײן מיט זיינע רייד און שטערט —
א טויטער ליגט אין קבר
אויסגעצויגען,
ליגט און הערט
און ריהרט נישט מיט קיין אבר.

קום, טויטע מעגען הערען... אך, ווען איך קען
אראפנעמען די שערבלעך פון די אויגען זיי,
ווי וואלט איך זיי אראפגענומען גערן,
זיי זאלען אונז אויך זעהן ...
טויטע מעגען דריטע זיין צווישען לעבעדיגע צוויי ...
ס'איז אהן א טויטען אומעטיגער, ווי אומעטיגער איז
א מענשען אהן זיין אייגענעם שאטען:
ווער וואלט א לעבען-לאנג איהם ביי דער זייט געטראטען?
ווער וואלט זיך איהם געפלאנטערט אונטער זיינע פיס?

קום, האב קיין מורא נישט! אריינצושלייכען הינטער די קוליסען,
וואו טויטע וואוינען, טויטע האבען דאך א ריין געוויסען ...
קום ביסט דאך נישט ווי זיי, די מענשען פון די שטעט,
דו ביסט דאך נישט אין זיי געראטען;
זיי האבען זיך פערשפארט אין שטאט און דעם בית-עולם, העט —
א הינטער זיי, אין פעלד!
און אפגעצוימט איהם, און א טירעלע געמאכט א קליינס —

קום, טייערע, מיר וועלען איינווארפען דעם פלוים,
וואס צווישען לעבען און דעם טויט,
איין וועלט! א שטאט און א בית-עולם איז איין וועלט,
ס'איז איינס!

א הערט שוין אויף געבוירען ווערען מיט א געוויין ביינאכט,
און הערט שוין אויף צו שטארבען אין רעגענדיגע טעג, אין הארבסט;
בעווייזט זיך מיט דער זון פון דער מוטער'ס טראכט
און שטארבט אום יום-טוב, זאל פרעהליך זיין, בשעת איהר שטארבט!

ביז וואנען ווצט איהר אייערע טויטע לייגען אין די שווארצע טרומנעס?
און די לויה-פערד פערציהען מיט א שווארצען קרעפ?
און נאכגעהן דער עגלה מיט אראפגעלאזטע קעפ,
העט, אין עק שטאט, נאכגעהן, ווי די מומיעס ...

א, קלאגט נישט אזוי ביטער, און זאלשע אייך נישט זיין אזוי א שאד...
פיהרט צוריק די מתים אייערע אין שטאט!
שלעפט זיין צריק, אין ליכטיגע אין היימען שלעפט זיי, שלעפט!
בעגראבט, ווי איך, די טויטע, וואו איהר לעבט.

„כל נדרי"

זיין ענטשטעהונג און בעדייטונג, אין בעלייכטונג פון יודישער פארשונג

פון מכרי

דער „כל נדרי" איז שוין פון פריהער-דיגע צייטען געווען אנ'ענין פון שארפער פאלעמיק און פילזייטיגער אויסטייטשונג. „כל נדרי" האט נישט איינמאל שוין געדינט אלס „מאטעריאל" פאר אונזערע שונאים, ארויפצווארפען אויף אונז בלבולים און צו בעשולדיגען אונז אין אפגעבען פאלשע שבועות, און נישט עהרליכע כוונות און געוויסענלאזע בעציהונגען צו די נישט-יודען.

נאך מיט אנ'ערך 30 יאהר צוריק זענען אונזערע ערגסטע שונאים, די „וויסענשאפטליכע" אנטיסעמיטען פון דייטשלאנד ארויסגעטרעטען געגען כלל-ישראל מיט אנ'„אפיציעלער" בעשולדיגונג וועגען „מיינאייד" (פאלש-שווערען) און בלויז א דאנק דעם ענערגישען און איינמוטיגען פראטעסט פון גאנצען דייטשען רבנות און אויך איינגע פראמינענטע נישט-יודישע וויסענשאפטס-מענער איז געלונגען דערמאלט אויפצוווייזען דעם שקר-בלבול און אפצווארפען די שרעקליכע בעשולדיגונג געגען דער יודישער רעליגיע און יודישער עטיק.

מיט'ן פראבלעם פון „כל נדרי", ד.ה. מיט דער צייט, ווען און וואו ער איז פערפאסט געווארען — האבען זיך אין לויף פון דער צייט פערנומען מעהרערע יודישע גאונים, מפרשים און פוסקים, און אין אונזער צייט אויך יודישע געלעהרטע, היסטאריקער און רעליגיאנס-פארשער. אבער עד היום איז דאס דאזיגע פראבלעם און די קריזען פון אונזערע געלעהרטע נאך נישט געווען גענוג קלאר. עס האט געהערשט בנוגע דער פראגע א גרויסע פערשיעדענהייט אין די מיינונגען.

דער איינציגער פרט, בנוגע וועלכען אונזערע פארשער זענען איינשטימיג, איז, אז „כל נדרי" איז נישט קיין תפלה, נאר בלויז א מין „יורידישע פארמולע", א געוויסע דעקלאראציע, וועלכע מען גיט אפ בעת א געריכטליכע פערהאנדלונג. די דאזיגע פעסטשטעלונג ווערט בעגרינדעט דערמיט, וואס:

א) כל נדרי איז פערפאסט אין ארמית בעת אלע אונזערע תפלות (מיט א גאנץ קליינעם אויסנאהם) זענען אין א ריינעם קלאסישען העבראאיש.

ב) אין כל נדרי געפינען מיר א גענויע רשימה פון אלערליי יורידישע אויסדרוקען, וואס שייך נדרים, שבועות, חרמות, וואס פאסט זיך מעהר פאר א געריכטליכער דעקלאראציע, ווי פאר א הארציגער תפלה.

ג) דער בעזונדערער „צערעמאניאל", מיט וועלכען עס ווערט געזאגט „כל נדרי": א חוץ דעם שליח צבור צוויי רבנים, סתם למדנים, אדער טובי העיר; דאס עפענען פון ארון הקודש און דאס אויסהייבען פון ספרי תורה — אלץ איז א בולט'ר בעוויז, אז „כל נדרי" טראגט דעם כאראקטער פון א געריכטליכער פארמול.

ווען עס איז ענטשטאנען דער מנהג צו זאגען „כל נדרי" ערב יום-כפור, איז נישט געלונגען פעסטצושטעלען. מערקווירדיג איז דער פאקט, וואס אונזערע גאונים, סיי אין בבל, סיי אין מצרים, ווייסען פון דאזיגען מנהג בלויז „על פי השמועה".

דער גרונד-מאטיוו פון „כל נדרי" שטיצט זיך אויף דער תקנת חז"ל וועגען „התרת נדרים", און איז דעריבער אין דער ערשטער צייט געווען א פריוואטער ענין, פאר יחידים. אויך דער נוסח פון „כל נדרי" איז לכתחילה געווען בלשון יחיד: דאינדר-אנא, דאישתבע-אנא, ערשט אין א שפעטערדיגע עפאכע איז דער נוסח געענדערט געווארען אויף לשון רבים: דאנדרנא, דאסרנא, דאחרימנא.

דער דאזיגער שנוי נוסח ערקלערט מיט דער שפעטערדיגער תקנה צו געבען „התרת נדרים" פאר'ן גאנצען קהל, כדי עס זאלען זיך קאנען מתיר נדר זיין אויך יענע, וועלכע האבען פערגעסען אן זייערע נדרים און שבועות אין משך פון יאהר, אדער געדענקען בכלל נישט, צי זיי האבען געגעבען א נדר.

פיל שווערער איז פאר אונזערע פארשער געווען די פראגע פון דער צייט און לאנד, אין וועלכע „כל נדרי" איז ענטשטאנען.

איין טייל פון אונזערע תלמידי-חכמים מיינען, אז „כל נדרי" שטאמט פון בבל, ווייל דער נוסח איז פערפאסט אין ארמית. די דאזיגע השערה ווערט אבער נישט אנערקענט אלס ריכטיגע, ווייל (ווי מיר האבען דאס שוין דערמאנט) אונזערע גאונים אין בבל און אין מצרים, ווי: סעדיה גאון, רב האי גאון און דער אלפס, האבען פון כל נדרי נישט געוואוסט א לענגערע צייט.

פון דער אנדערער זייט ווערט ארויסגעזאגט די השערה, אז „כל נדרי" איז אויפגעקומען אין שפאניען און דער דאזיגער נוסח זאל האבען געדינט פאר די אנוסים אלס מאראלישע בעפרייאונג פון דער שבועה, וועלכע זיי פלעגען מוזען אפגעבען ביים געצוואונגענעם שמד.

אבער אויך די דאזיגע טעאריע ווערט אפגעווארפען מחמת פאלגענדע טעמים:

ערשטענס ליגט זיך נישט אויפ'ן שכל, אז דאס יודענטום פון שפאניען זאל אין יענער עפאכע האבען געהאט אזא אויטאריטעט, אז א תפלה, אדער וועלכע עס איז תקנה, אדער אויך מנהג פון דעם דאזיגען לאנד זאל ווערען אנגענומען בכל תפוצות ישראל.

צווייטענס וואלט „כל נדרי", ווען עס וואלט זיך געהאנדעלט וועגען הרטה אויף א געצוואונגענע שבועה פון שפאנישען יודענטום, נישט געקאנט קומען אין בעטראכט פאר'ן יודענטום פון אנדערע לענדער, וואו קיין רעליגיעזע רדיפות און א געצוואונגענער שמד זענען נישט פארגעקומען.

אלזא, אויב נישט בבל, אויב נישט מצרים און אויך נישט שפאניען, טא וואס פאר א לאנד האט געקאנט זיין די היים פון „כל נדרי"?

איז אט דעם פרט האט דער בעריהמטער געלעהרטער הרב שמואל פאזנאנסקי ז"ל פון ווארשא אין איינעם פון זיינע חבורים אונז געגעבען א היסטאריש-בעגרינדעטען רמז וועגען דעם מהות פון „כל נדרי" בכלל, זיין אפשטאמונג און בעדייטונג. לויט דעם דערמאנטען פראמינענטען געלעהרטען איז כל נדרי ענטשטאנען דווקא אין ארץ-ישראל און דער נוסח איז אויך געווען אין א ריינעם העבראאיש. דער מנהג פון זאגען „כל נדרי" ברוב עם איז איינגעפיהרט געווארען אין ארץ ישראל אלס א שארפע רעאקציע כלפי די קראים, וועלכע אנערקענען נישט, כידוע, די תורה שבעל פה (תלמוד) און זענען געווען פערביסענע געגנער פון די תקנות חז"ל. אין יענער תקופה פון אונזערע גאונים האט זיך דער קאמף געגען די קראים שטארק צופלאקערט און די וכוחים פלעגען אפטמאל אננעהמען א געפעהרליכען כאראקטער (עד לצאת הנפש).

בעזונדערס זענען די קראים געווען פערביסען געגען איינפיהרען דעם יודישען לוח, בפרט אבער געגען דער תקנה פון „התרת נדרים".

דעריבער טאקע, צום טראץ פון די כופרים-קראים, האבען די גאונים פון ארץ-ישראל מתקן געווען צו מאכען פון התרת נדרים, וואס איז אין תוך בלויז א פריוואטע אנגעלעגענהייט פון א יחיד, וואס פיהלט זיך מאראליש בעדריקט דורך אנ'אונגערפילטען נדר, דורך א שבועה וכדומה — אנ'אלגעמיינע געזעלשאפטליכע אנגעלעגענהייט בצבור. כדי צוצוגעבען דער דאזיגער תקנה וואס מעהר אפיציעלען כאראקטער און גרעסערע פייערליכקייט, האט מען טאקע איינגעפיהרט די התרת נדרים אין שוהלען און בתי מדרשים, כדי אזוי ארום נאך שטארקער צו דאקומענטירען דעם אויטאריטעט פון די תקנות חז"ל.

ליתר תוקף, כדי די דאזיגע תקנה זאל דערגרייכען נאך מעהר חשיבות, האט מען מתקן געווען, אז די התרת נדרים זאל פארקומען דווקא ערב יום-כפור, ווען די גאנצע בעפעלקערונג קומט זיך צוזאמען אין די בתי כנסיות (בשביל שביום הכפורים איכא כנופיא טובא).

דער דאזיגער העכסט אינטערעסאנטער אנווייז פון הרב המנוח שמואל פוזנאנסקי ז"ל, וועלכען מיר געפינען אין א גרעסערער אפהאנדלונג איבער כל-נדרי פון אונזער פראמינענטען געלעהרטען פראפ. שמואל קרויס (ווין), האט ליידער צוליב דעם צו-פריהען טויט פון הרב פוזנאנסקי ז"ל, נישט געקאנט ווייטער ענטוויקעלט ווערען און אזוי ארום פערשאפען אונז א פולשטענדיג קלאר בילד וועגען דעם פראבלעם פון „כל-נדרי".

קריזיס אין אמעריקאנער שוהלן היינטיגען ימים=נוראים

דער קראך אויף וואל=סטריט האט אפגעקלונגען אויף דער חזנים=בערזע

(א בריף פון ניו-יארק) — פון יב"ש

דער קריזיס אין אמעריקא האט אויך נישט אויסגעמיטען די שולען, בתי-מדרשים, כלי-קודש און דער עיקר די חזנים. אויף דער חזנים-בערזע אין ניו-יארק געפינט זיך אין א קאפע-הויז, זיצען די חזנים ממש אין קעפ.

פון וואנען אזא אומגליק?

ד. הויפט-סיבה איז מאקע דער אלגעמיינער קריזיס, אבער עס זענען אויך פאראן זייטיגע סיבות.

אין ניו-יארק איז פאראן א געוואלטיג גרויסע צאל פון שולען און בתי-מדרשים, און כמעט מיט עטליכע יאהר צוריק האט זיך עס געהאלטען בסדר אין מעהרען.

דערביי האט יעדע שוהל געהאט גאנץ פיינע הכנסות נישט בלויז פון די ימים-נוראים, נאר פון א גאנץ יאהר: מיט גלייד-אפצאהל, חתונות בר-מצוות און דער עיקר „שנדר'ס". ס'איז נעמליך געווען ארייגעצוואפען אין שוהל יעדען איינעם פון די מתפללים, כמעט איין מאל אין יאהר — אויף א חתונה, בר מצוה, אדער סתם אויף א שבת, מאכען איהם א „מי שברך" — בעבור שנדר", און ער האט שוין געוויזען, אז ער איז רייכער און וואוילטעטיגער פון זיין שכן, אדער קאנקורענט...

אזוי ארום האט יעדע שוהל געבליהט: זי האט געהאט איהר שטענדיגען חזן, א כאר, א „ראבאי" און די אלע איבעריגע כלי-קודש. ביז... דאס גאנצע יודישע לעבען אין ניו-יארק האט אנגענומען אנ'אנדער פארם — ס'האט זיך אנגעהויבען די איבערוואנדערונג. גאנצע קווארטאלען האבען אנגעהויבען ארויבערצוואנדערן פון איין ארט אויפ'ן צווייטען, און וואו ס'איז פריהער געווען א יודישער קווארטאל איז איצט א נעגערישער, אנ'אירלענדישער, אדער א סלאווישער.

פון אנהויב האבען עס די שולען אזוי שטארק נישט געפיהלט — יעדער מתפלל איז געווען צוגעבונדען צו זיין שוהל און אז ער האט בעדארפט חתונה מאכען א קינד, אדער פראווען א בר-מצוה, איז ער פון איין עק שטאט געלאפען אין צווייטען, אין זיין אלטער שוהל, צו וועלכער ער איז געווען צוגעבונדען מיט טויזענדער פעדים.

בויסלעכווייז אבער האבען זיך די פעדים אנגעהויבען צו רייסען, און דא איז אונטערגעשפרונגען דער קריזיס — א „שנדר" איז ביי יעדען יוד געווארען א שווערער ענין, און ער האט געדאנקט גאט, וואס ער געפינט זיך א ביסעל ווייטער פון שוהל...

און דא זענען די שוהל-קאמיטעטען געווען פערדרעהט אין די אקציעס פון בויען. מ'האט געהאט גענומען געלד אויף היפאטעקען — איין שוהל האט די אנדערע געוואלט איבעריאגען, און נישט איינע פון זיי איז געפאלען א קרבן פון דער דאזיגער יאגעניש.

איז עס קודם כל אויסגעגאנגען צום חזנ'ס קאפ. א סך שוהלען האבען אויך אפגעשאפט זייערע כארען — צו וואס דארף מען אין א שלעכטער צייט א כאר, אז דער עולם קאן דעם חזן צוהעלפען? און א שעהן פנים האט דער חזן, וואס ווארט אויף דער „הולף" פון עולם...

און די לאגע פון די אמעריקאנער חזנים וועט נישט קיין געהויבענע

די הייליגע מקומות אין א"י זענען אויסגעשטעלט אויף הפקר

די אקציע פונ'ם ספעציעלען ועד אויסצולייזען די קברי הצדיקים אין א"י

זינט איניגע טעג ווײלט אין לאדז אלס גאסט הרב יחיאל מאיר מארגענשטערן פון ארץ ישראל.

הרב מארגענשטערן איז בעקאנט פונם ישוב און אויך אלס איינער פון די איניציאטארען און גרינדער פון קאמיטעט אויסצולייזען און אפצוהיטען די מקומות הקדושים און קברות הצדיקים אין ארץ-ישראל. זיין איצטיגע רייזע אין פוילען שטעהט אין שייכות מיט דער אקציע פון דעם דאזיגען קאמיטעט.

אין א געשפרעך מיט אונזער מיטארבייטער האט הרב מארגענשטערן איבערגעגעבען אינטערעסאנטע פרטים וועגען דער לאגע, אין וועלכער עס געפינען זיך איצט די יודישע הייליגע מקומות און די אויפגאבען, וואס דער דערמאנטער קאמיטעט האט זיך געשטעלט.

— ביי יעדען פאלק ערקלערט אונז הרב מארגענשטערן ווערט פיל אויפמערקזאמקייט געלעגט ביים פלעגען און רעסטאורירען היסטארישע ערטער, ווי אויך קברים פון בערימטע פאלקס-פיהרער. דאס ווערט בעטראכט אז אלס אחוב לגבי די פערשטארבענע גרויסע פערזענליכקייטען אז אלס אויסדרוק פון פון זעלבסט ווירדע פאר זיך אליין.

— ארץ ישראל, דאס לאנד פון דער גרויסער און אלטער יודישער פערגאנגענהייט איז פאר'ן יודישען פאלק פול מיט היסטארישע מצבות. יעדער שטיין קען בעצייכענט ווערען אלס שטומער עדות פון וויכטיגע געשעהענישען פון דער אלטער רוהם פולער יודישער געשיכטע. בעזונדערס רייך אין היסטארישע און נאציאנאלע ערינערונגען זענען די בתי הקברות, וואו עס רוהען די גרויסע יודישע גייסטער, ארום וועלכע די יודישע פאלקס פאנטאזיע האט געשאפען א קייט פון לעגענדעס.

אין דער צייט, ווען אלע אנדערע פעלקער בעמיהען זיך אויסצוגעפינען עפעס א שייכות מיט א וועלכען עס איז ארט אין ארץ-ישראל, כדי צו קענען דערויף אויסשפיטען זייער אפוטרופסות, זענען אלע יודישע הייליגע און היסטארישע ערטער הפקר און פערלאזט. פיל בתי הקברות וואו עס געפינען זיך די קברים פון גרויסע גאונים און צדיקים, זענען אינגאנצען הפקר. קיין פארקאנען זענען נישטא און קיין מצבות אוודאי נישט...

מיט דער צייט ווערט אינגאנצען פערווישט די צורת הקבר פון גדולי הדור און אויף זייער ארט איז מען קובר פרישע מתים. פיל קברים ווערען געשענדעט און פערוואונרייניגט דורך די שכנות'דיגע אראבער, וואס פיהרען דארט ארום זייער מיסט אפילו אין ירושלים אליין איז דער אלטער בית הקברות אויפ'ן הר הזתים אינגאנצען, אפען אהן א פארקאן. דאס האט גורם געווען, אז אראבער זאלען זיך צונעהמען גאנצע שטיקער פעלד מיט אלטע קברים. פעראקערען עס און פערעכענען אלס זייער אייגענטום. לעצטענס האט מען ווארט אפילו ענדעקט א געהיימען אראבישען געוועהר לאגער, נישט בעסער זעהט אויך אויס דער בית הקברות אין חברון.

אט דער דאזיגער צושטאנד האט בעוואויגען איניגע יודישע עסקנים זיך צו שטעלען פאר אנ'אויפגאבע ארויפצונעמען דעם דאזיגען שאנד פלעק פון יודישען ישוב און ארץ ישראל.

איינער פון די איניציאטארען און טעטיגסטע מיטגלידער פון דעם געשאפענעם ועד איז טאקע הרב מארגענשטערן, וועלכער האט געווידמעט פיל צייט און מיה צו פערווירקליכען די רעליגיעזע און נאציאנאלע טועד פון ארץ ישראל דינגען יודענטום מיט דער הילול הקודש אויף די בית עלמינ'ס אין ארץ ישראל. די דאזיגע איניציאטיווע איז נישט געווען קיין לייכטע. די געגנערשאפט האט ער אנגעטראפען מצד די אלטע ירושלים'ער מוסדות, דערנעבען די פערשידענע חלוקה כוללת'ן, וואס האבען געזעהן אין דעם א קאנקורענץ פאר זיך. די אלע שטערונגען האבען אבער נישט אפגעשראקען דעם ועד, וועלכער האט שוין בעוויזען צו טון פיל ממשות'דיגס. אזוי זענען אדורכגעפיהרט געווארען פיל ארבייטען אויף די ירושלים'ער און חברונ'ער בתי הקברות און אויך די בעוואוסטע מצבה אויפ'ן ברודער קבר פון די פאריאהריגע הרוגי-חברון איז אויסגעפיהרט געווארען א דאנק דער מיטווירקונג פונ'ם ועד.

אפטיילונגען פון דעם ירושלים'ער ועד ווערען געגרינדעט אין אלע לענדער. אויך אין פוילען איז שוין ערהאלטען געווארען די ערלויבניש פון דער פוילישער רעגירונג צו גרינדען אזא קאמיטעט.

די „עשרה הרוגי מלכות"

פֿון גושם באַדער

ארום דער צײַט פֿון חורבן ביתר, אָדער אפשר שפּעטער אַביסעל — דערצעהלט די לעגענדע — זענען אויפֿ'ן בעפֿעל פֿונ'ם רוימישען שטאַטהאַלטער אין ארץ-ישראל דערהרג'עט געוואָרען צעהן פּראָמינענטע צדיקים מיט א בעזונדערס שרעקליכען טויט.

קייזער האדריאן — דערצעהלט דער מדרש איכה רבתי — האט זיך פֿאָרגענומען, אָפּצומעקען אַלע יודען פֿון אונטער'ן הימעל. און געהאָלפֿען דערצו האט אוהם זײַן שטאַטהאַלטער טוראַנאס רופֿוס, וועלכער האט בײַ אַט די הריגות געדינט אלס הענקער. פֿלעגט זיך דער קייזער (אָדער אײנער פֿון זײַנע פֿערטרעטער) אַוועקזעצען בײַם טויער פֿון שטאָט און אָפּוואַרטען די פֿערבײַגעהענדע יודען, זײ צו כאַפּען און צו הרג'ענען.

דערבײַ פֿלעגט מען זיך נאָך איבער די אָרימע צום טויט בעשטימטע מענשען אויף א ציניש אופֿן ווי'צלען. האט דער פֿערבײַגעהענדער יוד דעם רוימער בעגריסט, האט צו אוהם דער רוימער געזאָגט: „דו אַזוינער און אַזעלכער, דו וואַגסט עס, מיך צו בעגריסען ווילסט דאָך, איך זאָל דיר גלויבען, אַז דו בעגריסט מיך אויף אַן'אמת און בײַ זיך אין האַרצען שילטסט דו מיך אודאי. בזוי מאַקי דערפֿאַר הייב מיתה!" — און האט דער פֿערבײַגעהענדער יוד דעם רוימער נישט בעגריסט, האט דער רוימער א געשריי געטהון: „אַט געהט א יוד, וועלכער ווײַזט נישט אַרוים קײן רעספּעקט צו זײַן קייזער. פֿאַרשטעהט זיך, אַז ער האט זיך דערפֿאַר דעם טויט פֿערדינט!".

אויף אַזא אופֿן האָבען וואַהרשײַנליך טויזענדער יודען פֿערלוירען זײַער לעבען, און, ווי עס איז צו זעהען פֿון דער גמרא (פּסחים דף נ' עמוד א' און בבא בתרא דף י' עמוד ב'), האָבען די חכמים גערעכענט, אַז יענע דער'הרג'טע יודען, וועלכע האָבען נישט געהאַט קײן אַנדערן זכות, ווי נאָר דעם, וואָס זײ זענען גע'הרג'עט געוואָרען צוליב זײַער צוגעהערונגקײַט צום יודישען פֿאָלק, זענען אַזוי הייליג, אַז קײן שום מענש קען נישט שטעהען נאָענט צו זײ.

ווי בעמערקט, האט די לעגענדע אַוועקגעשטעלט די צאָהל צ ע ה ן פֿאַר יענע קדושים, וועלכע האָבען זיך געצעהלט אין די טויזענדער. זי האט אויך דערמאָנט צעהן נעמען פֿון די „הרוגי מלכות", וועגען וועלכע עס איז היסטאָריש פֿעסטגעשטעלט, אַז זײ זענען טאַקי דער'הרג'עט געוואָרען פֿון די רוימער, אָבער נישט אַלע זענען געשטאָרבען אין דערזעלבער צײַט.

געוועהנליך דערמאָנען מיר דעם טויט פֿון די דאָזיגע „עשרה הרוגי מלכות" צוויי מאָל אין יאָהר: אין דער קינה „ארזי הלבנון" אום תשעה-באב און אין דער סליחה „אלה אזכרה" פֿון מוסף ליום-כפור.

דער מחבר פֿון דער יום-כפור'דיגער סליחה איז נאָכגעגאַנגען דער ערצעהלונג פֿון די מדרשים, וואו עס זענען דערמאָנט די נעמען פֿון די „עשרה הרוגי מלכות" אין צוויי נוסחאות. אײן נוסח רופֿט אָן זײערע נעמען: ר' ישמעאל בן אלישע, ר' שמעון בן גמליאל, ר' ישבב הסופר, ר' יהודה בן בבא, ר' חוצפית בן המתורגמן, ר' יהודה הנחתום, ר' חנינא בן תרדיון, ר' עקיבא, ר' שמעון בן עזאי און ר' אלעזר חרסנא. לויט אַנ'אַנדער נוסח זענען יענע צעהן מערטירער געוועזען: ר' שמעון בן גמליאל, ר' ישמעאל בן אלישע, ר' אלעזר בן שמוע, ר' חנינא בן חכינאי, ר' יהודה בן בבא, ר' חנינא בן תרדיון, ר' חוצפית המתורגמן, ר' ישבב הסופר, ר' יהודה בן דמה און ר' יהודה הנחתום.

און גע'הרג'עט האט מען יענע צעהן מערטירער — דערצעהלט די לעגענדע — אַזוי: ווי זײ האָבען פֿאָרגעלייענט די תורה צום קייזער, זענען זײ אמאָל געקומען צו דעם דין, אַז ווען אײנער גנב'עט א מענש און פֿערקויפֿט אוהם פֿאַר א שקלאַף, קומט אוהם מיתה (שמות כ"א ט"ז), האט זיך דער קייזער געזאָגט: „וואו זענען אײַערע עלטערן, די קינדער פֿון אײַער פֿאָטער יעקב, וועלכע האָבען זײַערע ברודער פֿערקויפֿט? ווען איך וואָלט זײ געקענט קריגען, וואָלט איך זײ אויף דער שטעל צום טויט פֿערורטײלט. אַזוי ווי זײ זענען אָבער נישטאָ אין מײַן האַנד, דאַרפֿט איהר פֿאַר זײ לײַדען!"...

דער קייזער האט זײ אויך געגעבען דרײַ טאָג צײַט, זײ זאָלען זיך צוגרייטען צום טויט. האט דאַן ר' ישמעאל בן אלישע געזאָגט צו זײַנע אַנדערע חברים: „אויב איהר ווילט אויף זיך נעמען א טייל פֿון דער עברה, וואָס איך וועל אומזיסט אַנרופֿען דעם שם-המפורש, איך זאָל קענען מיט זײַן כח אַרויפֿקומען אין הימעל וועל איך דאָרט געוואָהר ווערען, צי עס איז טאַקי אַזא גזר-דין מן השמים. אויב יאָ, וועלען מיר דאָס אויף זיך מוזען נעהמען. אַנדערש קען איך מיך שטרעבען די גזרה פֿונ'ם קייזער בטל צו מאַכען מיט'ן כח פֿונ'ם שם המפורש".

האָבען אוהם די אַנדערע חכמים געענטפֿערט: „טו, וואָס דו קענסט, און מיר נעהמען אויף זיך אונזער חלק פֿון דער עברה!"

מיט'ן כח פֿונ'ם „שם המפורש" האט דאַן א שטורמווינד אויפֿגעהויבען ר' ישמעאל'ן אין די לופֿטען און אַוועקגעטראָגען אוהם אין הימעל אַרײַן. דאָרט האט ער תיכף בעגעגענט דעם מלאך מט"ט, וועמען ער האט אויסגעפֿרעגט איבער דער גזרה און דער מלאך האט אוהם געענטפֿערט: „אַט אַזוי האב איך טאַקי געהערט אויסרופֿען, אַז צעהן פֿון די גרעסטע יודישע חכמים דאַרפֿען גע'הרג'עט ווערען דורך דער רוימישער רעגירונג!" — און ווי ר' ישמעאל איז אַרונטערגעקומען מיט דער בשורה, זענען די אַנדערע מאַרטירער געזעסען אין תענית און אין תפֿילה. זײ האָבען אויך צוגלײַך געלערנט די דינים פֿון פּסח.

אין אַרײַנגעקומען א שליח פֿונ'ם קייזער, וועלכער האט צו זײ געזאָגט: „איהר ווייסט, אַז עס איז אויף אײַך אַרויסגעגעבען א טויט אורטייל און איהר האָט נאָך אַלץ געדולד צו לערנען!"...

נאָך אַזוי שילדערט דער מדרש און נאָך איהם דער פּײטן פֿון דער דערמאָנטער סליחה דעם גאַנג פֿון יענער הריגה, אין וועלכער רוים האט אויסגע'הרג'עט די שענסטע מענשען פֿונ'ם יודישען פֿאָלק. אָבער לויט ווי עס ווערט גערעדט וועגען זײ אין דער גמרא, זענען זײ געשטאָרבען אין פֿערשיידענע צײַטען. דאָס זעלבע איז אויך צו זעהען אין „סדר הדורות". דער „יוחסין" זאָגט נאָך חוץ דעם אויסדריקליך, אַז מען זאָל זיך נישט טועה זײַן צוליעב דער פֿאַרהאַנגענער קינה, צו גלויבען, אַז די „עשרה הרוגי מלכות" זענען געוועזען אַלע אין אײן צײַט, ווײַל ר' שמעון בן גמליאל איז גע'הרג'עט געוואָרען אין דער צײַט פֿונ'ם חורבן, ר' עקיבא איז גע'הרג'עט געוואָרען אין דער צײַט פֿונ'ם חורבן, ר' עקיבא איז גע'הרג'עט געוואָרען זעכציג יאָהר שפּעטער און די אַנדערע חכמים זענען גע'הרג'עט געוואָרען נאָך שפּעטער.

לויט ווי עס ווערט דערצעהלט אין די תלמודישע ספֿרים (מסכת שמחות פּרק ח' און מכילתא פּ' משפּטים) איז אַרויסגעגעבען געוואָרען דער ערשטער טויט אורטײל געגען ר' שמעון בן גמליאל און ר' ישמעאל בן אלישע. און ווי ר' ישמעאל האט דאָס געהערט, האט ער אָנגעהויבען געמליך צו וויינען. האט אוהם ר' שמעון געזאָגט: „דאַרפֿסט זײַן צופֿרידען, וואָס מיט צוויי שריט פֿון דאַנען קומסטו אַרײַן אין'ם שויס פֿון די צדיקים, און צום סוף ווײַנסטו נאָך?"

האט אוהם ר' ישמעאל געענטפֿערט: „נישט ווײַל איך דאַרף שטאַרבען וויין איך, נאָר ווײַל מיר געהען שטאַרבען, ווי מערדער, אָדער ווי שרעקליך זינדיגע"!..

און ווען עס איז אָנגעקומען די נאַכריכט וועגען זײַער טויט צו ר' עקיבא און צו ר' יהודה בן בבא, האָבען זײ צוריסען זײַערע קלײדער, אָנגעטאָן זיך אין זאַק און זײ האָבען אַזוי געזאָגט: „יודען דאַרפֿען וויסען, אַז ווען עס וואָלט געדאַרפֿט אָנקומען א גוטע צײַט פֿאַר דער וועלט, וואָלטען די צוויי, ר' שמעון און ר' ישמעאל, געוועזען די ערשטע, צו געניסען דאָס גוטע, ווײַסט אָבער דער בעשעפֿער, אַז עס דאַרפֿען אָנקומען גזירות שטראָפֿען אויף דער וועלט, זענען זײ צוליב דעם אַוועקגענומען געוואָרען פֿון דער וועלט."

און ווען ר' עקיבא איז גע'הרג'עט געוואָרען, איז אָנגעקומען די נאַכריכט צו ר' יהודה בן בבא און צו ר' חנינא בן תרדיון. האָבען זײ צוריסען זײַערע קלײדער, אָנגעטאָן זאַק און אַזוי געזאָגט: „הערט'ס אײַך אײַן, ברידער, ר' עקיבא איז גע'הרג'עט געוואָרען נישט ווײַל ער האט עמיצען בא'גזל'ט און נישט ווײַל ער האט זיך נישט אָפּגעגעבען מיט גאָט'ס תורה. זײַן טויט איז א סימן, אַז עס דאַרפֿען אָנקומען שלעכטע צײַטען. קען שוין איטליכער גלויבען, אַז עס וועט נישט לאַנג דויערען, וועט נישט זײַן קײן אָרט אין ארץ ישראל, וואו עס וועלען זיך נישט אַרומוואַלגערן מענשליכע קערפּערס".

פֿון די אַנדערע חכמים, וואָס זענען געשטאָרבען צווישען די „עשרה הרוגי מלכות", איז צו דערמאָנען ר' יהודה בן בבא, וועלכער איז געשטאָרבען בײַ דער „גזרת הסמיכה".

לויט ווי עס ווערט געזאָגט (אין תוספתא סוטה פּרק י"ג), איז ער געווען א תלמיד פֿון שמואל הקטן און שפּעטער איז ער געוועזען א חבר פֿון ר' עקיבא אין יבנה, מיט וועמען ער פֿלעגט אָפֿט אַרגומענטירען און די פֿיהרונגען פֿונ'ם יודישען לעבען. אין די צײַטען פֿון די שוידערליכע גזרות, האט ער תמיד געמאַכט צו געבען חופּה וקדושין מיט אײן עדות. עדות וועגען פֿערשידענע מנהגים פֿונ'ם יודישען לעבען, האט ער עדות געזאָגט, אַז מען האט אמאָל אין ירושלים פֿערורטײלט א האָהן צום פֿערשטײנינגען, ווײַל ער האט גע'הרג'עט א קינד אין זײַן וויגעלע, וואָס ער האט אוהם מיט'ן שנאָבעל געלעכערט דעם מוח. ער איז אויך געוועזען בעקאַנט אלס זעהר א פֿרומער און אומעטום, וואו די „גמרא" דערצעהלט „מעשה בחסיד אחד", איז דאָס מעהרסטענטײל געוועזען ר' יהודה בן בבא און נור מאַנכעס איז עס געוועזען ר' יהודה ב"ר אלעאי (זעה בבא קמא דף ק"ג עמ' ב').

וועגען דעם טויט פֿון ר' יהודה בן בבא ווערט דערצעהלט, אַז אלצדינג, וואָס ער האט געטהון אין זײַן לעבען, איז געטהון געוואָרען מיט דער אײנציגער כוונה פֿון „לשם שמים", און ווען ער איז געשטאָרבען, האט מען נישט געקענט געפֿינען דאָס מינדעסטע ברעקעל עבירה אין זײַנע האַנדלונגען, ווי נור דאָס אײנציגע, וואָס ער האט געהאַלטען א ציג אין הויז און האַלטען ציגען אין ארץ ישראל האָבען די חכמים פֿערבאָטען, ווײַל מען קען זיך נישט אויסהיטען, זײ זאָלען זיך נישט פּאַשען אין פֿרעמדע פֿעלדער.

די אורזאַך, וואָס ער האט געהאַלטען א ציג, איז געווען, ווײַל ער האט שטאַרק געהוסט און די דאָקטוירים האָבען אוהם אָנגעזאָגט, ער זאָל טרינקען וואַרימע מילך דירעקט פֿון דער ציג. און אַזוי ווי ער האט נישט געוואָלט, מען זאָל קענען זאָגען אויף אוהם, אַז זײַן ציג האט זיך אמאָל געפּאַשעט אויף א פֿרעמדען פֿעלד, פֿלעגט ער די ציג האַלטען צוגעבונדען צו א פֿוס פֿון זײַן בעט. פֿונדעסטוועגען, ווען ער איז קראַנק געוואָרען, האָבען די חכמים נישט געוואָלט אַרײַנגעהן צו אוהם אין הויז, ווײַל ער האט געהאַלטען א „גזלן" (דאָס הײסט א ציג) בײַ זיך אין שטוב (זעה ירושלמי סוטה פּרק ט' הלכה י').

(ענדע פֿרייטאָג)

ווי אַזוי דער בעל-שם האט יום-כפּור מעכב געווען די גאולה

(א פֿאָלקס-מעשה לכבוד יום-כפּור) -:- פֿון ש. ראָזענשטיין.

דער אַלטער ר' בער האט געהאַט א חזקה כמה שנים צו זײַן יום כפּור בעל-תפֿילה בײַם בעל-שם אין בית מדרש. און כאָטש ר' בער איז כל ימיו געווען א יוד א חלש, קוים זיך אויף די פֿיס געהאַלטען, האט ער פֿונדעסטוועגען נישט געקענט אָפּלייגען, ער זאָל אמאָל ערב יום כפּור, מיט'ן טאָג-ליכט, נישט אָנצוקומען קײן מעזשבוש און דאָרט מיטצוהאַלטען די לעצטע סליחות בצבור.

האט ר' בער געדונגען א פּויערישע פֿוהרע'ל אָפּצופֿיהרען אוהם קײן מעזשבוש. אָבער דאָס פֿערדעל האט געגעבען בײַם לעבענס אָפּשטעהן, און קומענדיג אין א טיפֿען באַרג, וואָס געבען פֿריישאַווער וואַלד, איז דאָס אינגאַנצען אָפּגעשטאַנען... קען ר' בער נישט צוזעהן דעם צער פֿונ'ם „שטומען צונג," קריכט אַראָפּ פֿון וואָגען און צוזאַמען מיט דעם פּויער העלפֿט ער אַרויפֿשטופּען דעם וואָגען באַרג אַרויף.

אַצינד, זאָגט ר' בער צום ערל, זײַ מוחל, גיב דעם פֿערד אַביסעל האָבער און איך וועל אויף א מינוט אַרײַנגעהען אין וואַלד. ר' בער האט זיך אַרומגעשמעלט אין וואַלד, זיך געשטעלט דאַווענען אונטער א בוים מנחה. אָפּגעזאָגט „קרבנות", „אשרי" און זיך געשטעלט שמונה עשרה. פּלוצלינג האט זיך דער הימעל פֿערוואָלקענט און אין וואַלד איז געוואָרען חשך ואפֿלה. באַלד נאָכדעם האט זיך דערהערט א רעש און פּײַפֿערײַ פֿון ווינט, אַז דער אויבערשטער זאָל שומר ומציל זײַן. בוימער ווערען אַוועקגעראָגען מיט'ן שורש און זײ פֿליהען אין דער לופֿטען, ווי שפּענדלעך... דער פּויער קען דעם אָטעם נישט כאַפּען, זוכט א בעהעלטעניש צווישען די קשאַקעס און ס'וואַרפֿט אוהם ווי אין קדחת. דאָס פֿערד פֿאַרגעסט אין עסען, דרעהט מיט דער מאָרדע און הורזשעט, פּונקט ווי ער וואָלט דערזעהן פֿאַר זיך א חיה רעה...

ווען ר' בער איז געקומען צו דער תפֿילה: „סלח לנו אבינו, כי חטאנו" — האט דער גאַנצער וואַלד זיך גענומען טרײַסלען און דער וואָגען צוזאַמען מיט'ן פֿערד האָבען געמאַכט „קאָזשאָלקעס"... דער פּויער האט זיך גע'צלמט און די צײַן אין מויל האָבען בײַ אוהם געקלונגען פֿון פּחד... זוכט ער מיט די אויגען דעם „פּאַסאַזשיר" צווישען און קען אוהם נישט געפֿינען. קלערט ער בײַ זיך: א רחמנות, געבעך אויפֿ'ן אָרימען בערקען, ער קלויבט ערגעץ געוויס זײַנע דאַרע בײנער.

ווען ר' בער איז אויסגעשטאַנען שמונה עשרה, האָבען זיך די וואָלקענס פֿונאַנדערגעשפּרײט, דער הימעל האט זיך אויסגעלײַטערט און די זון איז פֿערגאַנגען אין פֿלאַמען ווײַט-ווײַט אונטער'ן וואַלד.

זוכט ר' בער דעם פּויער מיט'ן פֿערד אין וואָגען און געפֿינט נישט. שרײַט ער אויף א קול: איוואַן, איוואַן, דע טו? (איוואַן, איוואַן, וואו ביזטו?) אָבער — אין קול ואין עונה, נאָר דער וואַלד ענטפֿערט אוהם אָפּ מיט דער זעלבער פֿראַגע. שפּאַנט ר' בער צווישען די אומגעוואָרפֿענע בוימער, קוקט אין אַלע זײַטען, נישטאָ..

האט ר' בער גענומען שפּאַנען צו פֿוס און געהאָפֿט, אַט באַלד וועט זיך ענדיגען דער וואַלד, קומען צו א ישוב און דונגען א צווײַטע פֿוהר קײן מעזשבוש. געהט ער אַזוי טרויעריג און פֿיהלט נישט ווי די נאַכט ווערט פֿערשוואונדען און עס בעווײַזט זיך שוין אויפֿ'ן הימעל דער מאָרגענשטערן... אַט קריכט שוין אַרוים די זון פֿון איהר „פּוטער פֿאַס" און ס'רוקט זיך אַז זמן קריאת שמע. שטעלט ער זיך אַוועק און מיטען וואַלד זאָגט אָפּ סליחות היום אויסווענדיג און איז זיך מתעטף בטלית ותפֿילין — דאַווענען מוז מען דאָך..

אונמיטען האט ער זיך שטאַרק פֿונאַנדערגעווײנט: רבונו של עולם, זאָגט ער מיט גרויס שברת הלב, פֿאַר דיר איז דאָך קײן שום זאַך נישט פֿערהוילען. נישט צוליב מײַן אײגענער טובה — הנאה האב איך זיך א קראַנקער געלאָזען אויף יום כפּור אין וועג אַרײַן. ווער נאָך, ווי דו, ווייסט מײַן כונה אין דעם גרויסען סוד, וואָס איך טראָג אין האַרצען. איך פֿיהל אָבער, אַז דער הײַנטיגער יום-כפּור איז בײַ מיר דער לעצטער, ווײַל איך פֿאַר מײַן הסתלקות כאָטש עפּעס מתקן זײַן פֿאַר'ן כלל ישראל. אויב אָבער עס איז אויף מיר נגזר געוואָרען, חלילה מיתה מן השמים, נאָך פֿאַר יום כפּור, בעט איך דיר, האַרציגער פֿאָטער, ברענג מיך בשלום צו מײַן הײליגען רבין, דעם בעל-שם, און אין זײַנע ד' אמות מוסר זײַן דיר מײַן נשמה. זיבעציג יאָהר נאָכאַנאַנד האב איך געבלאָנדזשעט און זיך מכוין געווען מקרב זײַן די גאולה הײַנטיגען יום כפּור, ווילסטו מיר לאָזען בלאָנדזשען אײַנער אלײן ערב יום הקדוש צווישען דוממים וצמחים און אויסגעהן פֿון גרויס בענקעניש נאָך דער קדושה פֿון ר' ישראל בעל שם טוב?...

ווען ר' בער האט אויסגעטאָן דעם טלית און תפֿילין, האט ער בעמערקט, אַז ער שטעהט פֿון יענער זײַט וואַלד, נישט ווײַט פֿון דאָרף [illegible]. האט ער גענומען אײַלען אַהין און זיך מתעכב געווען אין דער קרעטשמע, אונטערגעלעהנט זײַן האַרץ, כדי מקיים זײַן די מצוה פֿון „כל האוכל בתשיעי כאילו מתענה בעשירי". פֿרעגט אוהם דער אײַנגעזעסענער: „וואוהין פֿאָהרט א יוד ערב יום כפּור?"

— קײן מעזשבוש — ענטפֿערט ר' בער. אפשר קריגט מען א פֿוהר אַהין?

— פֿאַר וואָס נישט? נאָר, אויב איהר ווילט, וואַרט צו א ווײַלע, וועלען מיר פֿאָהרען צוזאַמען...

ר' בער מיט'ן אַרענדאַר האָבען זיך אַרײַנגעזעצט אין א גוט אויסגעבעטען וואָגען, געשפּאַנט צו צוויי פֿערד — לײַבען, און א שטיק צײַט, פֿאַר מנחה נאָך, זענען זײ אָנגעקומען בשלום קײן מעזשבוש.

ר' בער האט די גאַנצע צײַט נישט אויפֿגעהערט אָפּצוגעבען א שבח והודיה דעם, וואָס לעבט אײביג, פֿאַר דעם חסד, וואָס ער האט אוהם געטהון און געבראַכט בשלום קײן מעזשבוש, און מיט גרויס כוונות ויחודים זיך מכוין געווען צום מוסף, וואו ער האט בעשלאָסען זיך אפֿילו מוסר נפֿש זײַן, אבי אַראָפּצוברענגען דאָס יאָהר משיח'ן... יום כפּור האט דער טויזענד קעפּיגער עולם חסידים לאַנג געוואַרט מיט'ן שחרית דאַווענען אויפֿ'ן בעל-שם הקדוש. ס'געהט אַוועק א שעה, צוויי און דעם בעש"ט זעהט מען נישט. אין אַלעמען געוועזען א גרויסע פּליאה, וואָס דער בעש"ט האט דאָס יאָהר משנה-מנהג געווען. ארום עלף א זייגער האט זיך בעוויזען דער בעש"ט הקדוש און א וואַונק געטהון צום בעל-שחרית, ער זאָל אָנהויבען... ווען ס'איז געקומען צו מוסף, און ר' בער האט זיך גענומען מכין זײַן בקדושה ובטהרה צו דער עבודה, האט זיך פּלוצלינג דערהערט דעם בעל-שם'ס קול: „ווער וועט דאַווענען מוסף?"... האט יעדערער מורא מעיז זײַן און זיך אָנרופֿען א וואָרט... אין א ווײַלע אַרום פֿרעגט ווידער דער בעל-שם: „הכלל, ווער וועט פֿאָרט דאַווענען מוסף?..." רופֿט זיך אָפּ ר' וואָלף קיצעס, וואָס הײַסט ווער? צי איז דאָ נאָך א גרעסערער חסיד וירא שמים, ווי ר' בער?

— וואָס? ר' בער נאָר? רופֿט זיך אָפּ דער בעש' מיט גרויס תרעומות, וואָס איז ער דאָס פֿאַר א בעל מוסף אויף יום כפּור? דער אַזוינער און אַזוינער...

און גענומען מבזה זײַן ר' בער'ן כאחד הריקים...

דער עולם איז געבליבען ערשטוינט, הערענדיג פֿון בעלשם'ס פּה הקדוש אַזעלכע חרפּות וגדופים אויף ר' בער'ן אום יום הקדוש.

— וואָס, נישטאָ טאַקע צווישען גאַנצען עולם קײן בעל-מוסף? אויב אַזוי, זאָגט דער בעש', געה כאָטש דו, בער, צום עמוד...

ר' בער, וועלכער איז די גאַנצע צײַט געשטאַנען אין א ווינקעל, אָנגעשפּאַרט דעם קאָפּ אין וואַנד, און נישט אויפֿגעהערט זיך קלאַפּען „על חטא", איז צוגעגאַנגען מיט גרויס שפֿלות צום עמוד. ער איז געווען זיכער, אַז דער בעש"ט האט אויף אוהם געזעהען א גרויסען חטא, האט ער גענומען מפֿשפּש זײַן במעשים און אָנשטאָט זיך אײַנקשנ'ען און מוסר נפֿש זײַן זיך פֿאַר'ן כלל ישראל, כדי אויסצופּועל'ן, אַז משיח זאָל דאָס יאָהר קומען, האט ער געבעטען א סליחה וכפּרה אויף זײַנע אײגענע זינד, וואָרום, ווי קען א חוטא ופושע ר"ל זײַן א מליץ יושר פֿאַר כלל ישראל?...

מוצאי יום כפּור, ווען די מקורבים זענען געקומען צום בעש'ט, האָבען זײ אוהם געבעטען ערקלערען, פֿאַר וואָס ער האט פֿאַר מוסף אַזוי מבייש געווען ר' בער'ן. האט ער גלײַך געשיקט דעם משמש נאָך ר' בער'ן. און ווען יענער איז געקומען, איז ער אוהם אַנטקעגען געגאַנגען און מיט גרויס שמחה געזאָגט: ברוך הבא, ר' בער! וואָס מאַכט עפּעס משיח?... וואונדערענדיג זיך צו די מקורבים האט ער אַזוי געזאָגט: „איהר הערט אַנ'השגה פֿון א יודען, דווקא איצט, נישט אַנדערש, האט אוהם פֿערוואָלט אַראָפּברענגען משיח'ן, געוואָלט דוחק זײַן דעם קץ... נישקשה, אַז משיח האט געקענט וואַרטען אויף אונז אַזוי לאַנג, מעגען מיר אויף משיח'ן וואַרטען נאָך א שטיקעל צײַט...

דער בעש"ט האט פֿערראָיכערט זײַן לולקע-ציבוק און גענומען דערצעהלען בזה הלשון: ווי איהר קוקט אָן אונזער ר' בער'ן, האט זיך אוהם פֿערוואָלט מתקן זײַן הײַנטיגען יום כפּור א וואוינע זאַך, אוי-וואוי... א גאַנץ יאָהר האט ער געפּאַסט משבת לשבת און האט בעשלאָסען איה"ש, יום כפּור צו מוסף, אײַנקשנ'ען און זיך אַזוי לאַנג מוסר נפֿש זײַן, ביז מ'וועט אוהם מן השמים מבטיח זײַן, אַז דאָס יאָהר וועט קומען משיח... און ר' בער האט אודאי געמײנט אַז דער „סמך מם" ר"ל וועט זיצען מיט פֿערלעגענע הענט און נאָר גישט... ער ווײַסט נאָר נישט, אַז ער איז נישט קײן קלענערע בריה פֿאַר אוהם. ער האט די לעצטע פֿאַרטיגע געאַרבײַט מעשים, אויסגעריסען הונדערט יעהריגע דעמבעס און געבראַכט שטורעם-ווינטען, אשר לא היו כמוהם. געוואָלט א וועלט חרוב מאַכען!... און טאַקי ר' בער'ס מנחה ומעריב, א טאָג פֿאַר יום כפּור, האט ער מבלבל געווען און זײ נישט דורכגעלאָזען צום שער התפֿילות... חוץ לזה, האט דער „סמך מם" צונויפֿגעקליבען א מחנה מקטרגים, מכל ארבע כנפֿות הארץ. און זײ אַוועקגעשטעלט אויף אַלע וועגען און זײ זאָלען אויפֿכאַפּען אַלע יודישע תפֿילות, וועלכע טראָגען זיך פֿון יעדען בית מדרש... איך האָב זיך אָבער מקדים געווען און גלײַך נאָך מעריב האב איך גענומען משוטט זײַן איבער'ן גאַנצען כדור העולם, געזוכט און [illegible], כדי צו געפֿינען כאָטש א שטיקעל סטעשקע פֿאַר די תפֿילות און מיט'ן כביכול'ס הילף האב איך אײַנער עלף אין דער פֿרוה געפֿונען א דרך נסתרה און געמײנט, אַז כ'האָב געשמועסט דעם צאָרן פֿונ'ם „סמך מם" — ערשט אהא, ר' בער איז דאָ! גרייט למלחמה מיט'ן בעל דבר, און ווען? — יום כפּור צו מוסף, נישט אַנדערש... ווער ווײַסט, צו וואָס די מלחמה וואָלט חלילה געווען דערפֿיהרט, וואָרום מיר ווײַסען דאָך יאָ אַז „לא איכשר דרא". ס'איז פֿאָרט נאָך נישט כלו הקיצין... דערום האב איך גענומען מבזה זײַן ר' בער'ן בכל הכוונות כדי אוהם אַראָפּצופֿיהרען פֿון געפֿעהרליכען פּלאַן. זאָל ער מײנען, אַז ער אַלײן איז אויך נישט אין בעסטען אָרדנונג, און בינו לבינו וועט ער פֿאַרגעסען אין משיח'ן אַראָפּצוברענגען...

און צום סוף האט דער גרויסער בעל-שם הקדוש מוסיף געווען: מײנט אָבער נישט, מײַנע מיטעדע, אַז כ'האב געזעהן אויף אונזער רב בער'ן, חלילה א שמץ של חטא ועון, הלואי וואָלטען געווען א סך אַזעלכע ר' בער'ס... א קלײנגיקײט, א מענש בײַ וועמען דער אייגענער „איך" איז עפֿר ואפֿר, דער עיקר דער טובת הכלל... מעהר נישט, ער האט נישטוויסענדיג אביסעל געבלאָנדזשעט, פּונקט ווי אין'ם ברודערשאַפֿט וואַלד, להבדיל...

ר' בער איז געזעסען מיט אַראָפּגעלאָזטען קאָפּ און פֿון צײַט צו צײַט נאָר קוים אויסגערעדט: אמת, אמת רבינו!...

—○—

כפּרות ?

קלײנער פֿעליעטאָן

פֿון גראַף קאַלי ?

שוין אַוועק דער ראש השנה,
אַלע זינד און אַלע צרות
פֿאַלען נעבעך אויף די עופֿות
און מען שלאָגט מיט זײ כפּרות...

אַלע שלאָגען איצט כפּרות,
ווער אין פֿראַק און ווער אין קיטעל.
פֿון די אַלטע, אַלטע צײַטען
איז דאָס פֿאָרט דער בעסטער מיטעל..

דאָס געזונדיגט ווען ר' אבא,
אָדער גאָר ר' בערל שמײַסער,
שולדיג איז די הון די ראַבע
אין דער הענגעלע דער ווײַסער...

* * *

כפּרות — דאָס איז שוין אַנ'אַלטער און זעהר בעקוועמער מנהג, וואָס הערשט שוין זײַט טויזענדער יאָהרען. א פּנים נאָך פֿון דעם פּעריאָד, ווען דער מענש איז געווען האַלב-פֿערד האַלב-מאַלפּע...

כפּרות-שלאָגען איז נאָך אָנגענומען עד היום בײַ אַלע קולטורעלע פֿעלקער אין דער וועלט און דער עיקר בײַ די פֿרומע ענגלענדער...

דאָרט קאָן מען זיך ממש אָהן א כפּרה נישט בעגעהן...

כפּרות זענען פֿאַראַן פֿערשידענע: ווײַסע, שוואַרצע, געלע און פֿון אַנדערע קאָלירען....

אַמעריקא האלט שטאַרק פֿון שוואַרצע כפּרות. אמאָל זענען דאָרט געווען די רויטע, זענען זײ אָבער וואָס אמאָל געוואָרען אַלץ ווענציגער... פּשוט א יקר המציאות...

רוסלאַנד האט א שוואַכקייט צו ווײַסע הענער... נאָר די „רויטע" הענער זענען דאָרט אויך נישט קײן מיוחסים... סטאַלין איז א דעמאָקראַט — בײַ אוהם ווערען אַלע גלײַך די כפּרה...

כפּרות איז מען זיך נוהג צו שלאָגען מיט אַנ'עוף. פֿאַרוואָס נישט מיט קײן הונד, אָדער מיט קײן קאַץ? — איז דער תירוץ: זײ וועלען זיך נישט לאָזען...

דערפֿאַר מוז מען פֿאַר א כפּרה אַלץ מאָל נעמען דעם שוואַכערן, ער זאָל נישט פּראָטעסטירען...

אַז, א האָן פּראָטעסטירט דאָך אויך, ער שרײַט, ער מאַכט מיט די פֿליגעל? מאַ, וועמען אַרט עס? זאָל ער שרײַען! קײן געפֿעהרליכע נעגעל און קײן צײַנער האט ער נישט...

ווען א פֿרוי זאָגט צו א מאַן: איך האָב דיך פֿאַר א שײנע רײַנע כפּרה — איז א סימן, אַז זי האַלט אוהם פֿאַר א שוואַכען מאַן. וואָרום א שטאַרקער קאָן נישט זײַן די כפּרה, פּשוט דערפֿאַר, ווײַל ער וועט זיך נישט לאָזען...

—○—

לאדז 1 אָקט. 1930	מיטוואך, ט' תשרי תרצ"א פ' האזינו
זון אויפג. גג: 5.34 זון אונטערג. צנג: 5.19	

טאג-כראניק

חול-המאסטען

(ב) די היונה-קאסטען און כעפּטעמי- בער זענען געשטעלט אויף א רעלבען פּראָצענט.

לאדז—האלאנד
טעלעפאנישע געשפרעכען

היינט דעם 1. אָקטאָבער בעקומט לאָדז א טעלעפאָנישע פערבינדונג מיט האלאנד. א 3-מינוטיגע געשפּרעך וועט קאָסטען 9 פראנק מיט 70 סאנטים.

פאס-פערלייכטערונגען
פאר סוח־ים און פאבריקאנטן

די לאדזער ווירטשאפטליכע ספערען פאָדערן אפצושאפען די קוואליפיקאציע-בעשטעטיגונגען און אויך צו סקאסירען דעם וויזעם-סיסטעם און אלע לענדער. מיט די קוואליפיקאציעס האלט עס שוין נייקשה. אונגיכען וועט דער ענין גינס- טיג ערלעדיגט ווערען. דאס אפשאפען די וויזעס טרעפט זיך אבער נאר אן אין טווערינקייטען.

די הכנות צו די סיים-וואהלען אין לאדז
פערשידענע נאטיצען פון וואהל-פראנט

דעם 5. אָקטאָבער וועט אין לאָדז אָפּגעהאלטען ווערען א פּראַקטישע וואהל-פערזאמלונג פון די ארבייטס אינוואלי- דען און דער גאנצער וואיעוואדזשטווע. מיט א רעדע וועט ארויסטרעטען די געוו. רעפּיטאטין פרוי פּראוס.

* * *

(וו) אין פאביאניץ האט געווילט דער געוו. ענדעקישער רעפיטאט דזשערזשאיו סקי, וועלכער האט קאנפערירט מיט די ענדעקעס און כארעקעס, כדי צו שאפען א געמיינזאמען וואהל-בלאק.

* * *

(ב) דעם 17. אָקטאָבער וועט די קרייז וואהל-קאמיסיע אנהויבען אנצונעמען קאנ דידאטען-ליסטעס צום סיים.

* * *

(ב) דא האבען זיך בעוויזען ידיעות, אז אין די וועהלער-ליסטעס זענען נישט ארייגגעטראגען געוואָרען די געבוירענע פון 1909 און 1910, ווייל די הייזי- בעזיצער האבען נישט אנגעגעבען די גענויע דאטומ'ס פון זייער געבורט. מיר דערוויסען זיך, אז דער פאל האט פאַ- סירט אין ווארשא, און לאדז זענען די וועהלער ליסטעס יא פערזעהען מיט די דאזיגע דאטומס. רעקלאמירען דארפען אבער אלע, וואס זענען נישט ריכטיג איינגעשריבען אין די וועהלער-רשימות

גאלדענער מעדאל פאר פירמע „זשרודלא"

ה' ז. גאמולינסקי (פּושעיאזד 1), דער בעזיצער פון דער פירמע „זשרודלא" האט בעקומען א אפיציעלע מיטטיילונג פון בעלגישען קאנסול אין לאדז, אז זיין אונטערנעהמונג איז אויף דער דארטיגער אינטערנאציאנאלע אויסשטעלונג אין בריסעל (בעלגיען) אויסגעצייכענט געוואָ- רען מיט א גאלדענעם מעדאל. ה' גאמו- לינסקי האט שוין בעקומען פון קאנסול דעם דיפלאם מיט דעם גאלדענעם מע- דאל.

ה' גאמולינסקי'ס אונטערנעהמונג „זשרודלא" עקזיסטירט שוין אין אונ- זער שטאט 12 יאהר און האט איצט זוכה-געווען צו דער העכסטער אויסצייכ- נונג פאר איהרע אויסארבייטונגען.

גענעראל רידז-שמיגלי קומט קיין לאדז

אינגיכען וועלען אין לאדז פארקו- מען די פייערליכקייטען, געווידמעט דעם יאהר-טאג זינט עס איז פערענ- דיגט געוואָרען דער פויליש-באלשע- וויסטישער קריג. ביי דער געלעגענהייט וועט אפגעהאלט ווערען א פאהן פון די לאדזער אינוואלידען. די פייערליכ- קייטען וועלען פארקומען אונטערן פּראָ- טעקטאראט פון וואיעוואדא יאשטשאלט און גענ. מאלאכאווסקי. גענעראל ריד- שמיגלי וועט אפהילען די פאהן.

יודישע פאבאראווע דארפען זיך ערב יום-כפור און יום-כפור נישט צו- שטעלען אין די פולקען אריין

א דאנק די בעמיהונגען פון פרעזעס ל. מינצבערג קאנען אלע פאבאראווע, וועלכע האבען בעקומען פון פ. ק. או. צעטלען זיך צוצושטעלען אין די פארמאַ- ציעס ערב יום-כפור און יום-כפור, — זיך ערשט צושטעלען מאנטאג דעם 6. אָקטאָבער.

סיי די מיליטערישע מאכט, סיי די באהנען האבען וועגען דעם בעקומען געהעריגע מיטטיילונגען, אזוי, אז די באהן-קארטען פון די פאבאראווע בלייבען גילטיג.

וואס עס איז נויטיג צו וויסען
וועגען געפארבטע אלקאהאל-געטראנקען

דאס אונערן-מיניסטעריום קלערט אויף, אז די אלקאהאל-געטראנקען, וואס אויף זייערע עטיקעטען געפינט זיך די אויפשריפט „געפארבט", זענען די פאר- בען פון פרוכטען, אדער אנדערע סובּ- סטאנצען. די בוכשטאבען „בע" אויף די עטיקעטען בעדייט, אז די פארבען פון די משקאות זענען געמאכט נישט פון קיין פרוכט, אדער אנדערע פראדוקטען, וואס זענען גוט צום עסען.

בעשולדיגונג פון א ראטמאן
געגען דער דייטשער סאציאליסטישער פראקציע אין שטאט-ראט

אין די קרייזען פון דער לאדזער סא- ציאליסטישער מעהרהייט אין שטאט- ראט האט ארויסגערופען שטארקע אונ- צופרידענהייט דער פאקט, וואס דער ראטמאן העניק שייבלער פון דער דייטשער סאציאליסטישער פארטיי האט געלייגט דעם מאנדאט און האט אין א בריף צום שטאט-ראט-פרעזידיום געפאָ- דערט דורכצופיהרען א חקירה ודרישה פון די סבסידיעס, וואס דער שטאט- ראט האט בעשטימט אויפ'ן פארשלאג פון דער דייטשער סאציאליסטישער פראקציע.

מן הסתם איז עפּיס נישט גלאטיג דערביי. טשעקאווע, וואס דער שטאט- ראט וועט דערויף זאגען.

55-יעהריגע פרוי שפּרינגט ארײן אין א ברונעם

אין אלעקסאנדער האט פאסירט א שרעקליכער פאל. אויף וויאטראמשנא 12 איז אריינגעשפרונגען אין ברונעם די 55-יעהריגע שיינדעל-לאה בינעם. וועגען דעם פאל האט קיינער נישט געוואוסט. ערשט נעכטען פריה האט מען זי בעמערקט ליגען א טויטע אין ברונעם. די סיבה פון דער שוידערלי- כער טאט איז נישט בעקאנט.

———:0:———

פלוצלינג געשטארבען ביי אן'אחושערקע

די פאלוציי האט בעקומען א מיט- טיילונג וועגען פלוצלינגען טויט פון א פרוי אין דער וואוינונג פון דער אקו- שערקע וו. ליטקעוויטש (וואולטשאנסקא 135). די סבה פון טויט, וועלכע איז אלט לערך 30 יאהר איז נישט פעסט- געשטעלט. עס איז אויך נישט בעק- וואוסט, ווער די פרוי הייסט.

נעכטיגע פייערליכקייטען אין לאדזער פאסט
געעפענט דעם אונטערדישען טעלעפאן- קאבעל לאדז—ווארשא

נעכטען 12 בייטאג איז אין דער פער- וואלטונג פון די לאדזער טעלעפאנען און טעלעגראפען (טשוגיאזד 38) פארגעקו- מען די פייערליכקייט פון עפענען דעם אונטערערדישען קאבעל לאדז—ווארשא.

צו דער פייערליכקייטען זענען געקו- מען קיין לאדז דער נאטשעלניק פון דער קאבעל-אפטיילונג ביים פאסט-מי- ניסטעריום אינזש. זולמאנטאוויטש, דער וויצע פאסט-מיניסטער דאבראוואלסקי, דער פרעזעס פון דער ווארשאווער פאסט דירעקציע זשולטאווסקי און פיל אנד.

פון די ספעציעל-אינסטאלירטע הויל- כער האט פינקטליך 12 אזייגער געהערט זיך דורך דעם נייעם קאבעל א רעדע פון פאסט-מיניסטער בערנער, וועלכער האט געעפענט אין ווארשא די פייער- ליכקייט פון לאדז.

פאר'ן מיקראפאן אין לאדז איז גע- שטאנען דער געוו. מיניסטער טאלאטש- קא, וועלכער האט דערויף אויך געהאל- טען א געלעגענהייטס-רעדע.

דערנאך איז פארגעקומען די ווייטער- דיגע צערעמאניע, דער קאבעל איז גע- עפענט געווארען און עס זענען געהאל- טען געווארען די ערשטע טעלעפאנישע געשפרעכען אויפ'ן נייעם קאבעל לאדז- ווארשא.

———:0:———

אויפרוף
פון רב'ס תלמוד-תורה

מיט דעם היינטיגען יום כפור קומען מיר נישט פאפולאריזירען דעם רב'ס תלמוד תורה, וועלכע איז שוין במשך פון די 57 יאהר פון איהר עקזיסטענץ גאנץ גענוג בעקאנט אלס איינע פון די וויכטיגסטע און עלטעסטע אינסטיטו- ציעס אין לאדז, וועלכע האט שוין ארויס געגעבען פון איהרע תלמידים גאנץ אנ- געזעהענע בעלי בתים לתורה ודרך ארץ. מיר ווילען נאר דערמאהנען איצט, אין דער צייט פון די ימים נוראים און ימים טובים ווען דער רעוויז איז „תשובה, תפלה וצדקה מעבירין את רוע הגזרה" זאל יעדער יוד געדענקען אין אונזער אינסטיטוציע און וועלכער עס לערנען בערך 400 ארימע און יתומים קינדער בחנם, און איהר זאלט ביי יעדער גע- לעגענהייט, הן ביי עליות, הן ביי הזכרת נשמות און סתם שמחות, מנדר זיין לטובת דעם רב'ס תלמוד תורה, וועלכע איז אין א אויסערגעוועהנליך-געדריק- טע לאגע, דען עס קומט נישט ארויין קיין 50% פון די הוצאות, וועלכע בעט- רעפען צירקא 1.300 זל. וועכענטליך. און דעם זכות פון תלמוד תורה של של תי נוה של בית רבן, וועט אייך השי"ת העלפען מיט א גמר חתימה טובה און א גוט יאהר, און איהר וועט מצליח זיין און אלע אייערע ענינים כמאמר הכתוב „עץ חיים הוא למחזיקים בה ותומכיה מאושר" גם „אורך ימים בימינה, בשמאלה עושר וכבוד.

די פערוואלטונג
פון דער תלמוד-תורה ע"ש הרהגה"צ רבינו אלי' חיים מייזעל ז"ל
פרעזעס: יחיאל יצחק בערמאן

פון יודישען האנדווערקער-לעבען

וויכטיגע בעראטונג פון דער האנדווערקער יוגענד אין צוזאמענהאנג מיט'ן צעכען-געזעץ. — הנחות פאר האנדווערקער ביי די עקזאמענס

אין צוזאמענהאנג מיט'ן צעכען גע- זעץ וועלען דעם 15-טען דעצעמבער 1930, לויט די פארשריפטען, בעזייטיגט ווערען אלע האנדווערקער לערן- יונגלעך, וואס וועלען נישט האבען קיין אפיציעלען אפמאך מיט זייערע מייס- טער'ס און נישט רעגיסטרירט ווערען אין דער האנדווערקער קאמער.

כדי אונטערצונעהמען די נויטיגע שריט אין דעם ענין, איז דורך דער אוניציאטיווע פון דער געזעלשאפט „ארט", פארגעקומען א בעראטונג פון די פארשטעהער פון די יוגענד-סעקציעס און די פראפעסיאנעלע ארבייטער-פער- איינען מיט דער בעטיילונג פון איינע- גע ראטמענער פון דער האנדווערקער- קאמער.

די וויכטיגסטע פראגען פון דער בע- ראטונג זענען געווען

די רעגיסטראציע פון די לערן- יונגליך

און די דערגענצונגס-בילדונג, כדי אפּ- צוגעבען עקזאמען אויף „טשעלאדניק". נאך אויספיהרליכע דעבאטען, האבען די פארשטעהער פון די יוגענד-סעקציעס (ווסכאדניא 70 און ווסכאדניא 66) ער- קלערט, אז זיי זענען גרייט אנטייל צו נעמען אין דער מיטינקייט, וואס איז בעריהרט געוואָרען אויף דער בעראַ- טונג.

די פארשטעהער פון יוגענד-אמט לא- געווניצקא 4 וועלען זיך בעראטען מיט זייער פראפעסיאנעלער צענטראלע וועגען אננעמען א שטעלונג צו דער פראַ- גע.

די איניציאטארען פון דער בעראַטונג זענען בעאויפטראגט געוואָרען אויסצו- ארבייטען קאנקרעטע פארשלאגען וועגען דער אויבען-דערמאנטער טעטיגקייט, ספּעציעל וועגען דערגענצונגס-קורסען פאר יוגענדליכע און אויפקלערונגס- פערזאמלונגען.

עס איז אויך בעריהרט געוואָרען די פראגע וועגען דעם, אז א טייל מייס- טער'ס בפרט אין שניידער פאך, מאכען שווערינקייטען די לערן-יונגלעך ביים בע- זוכען די אווענד-קורסען און ביים רע- גיסטרירען די אפמאכען אין האנדווער- קער-קאמער.

די ראטמענער פון דער האנדווערקער- קאמער זענען בעאויפטראגט געוואָרען וועגען דעם ענין צו אינטערווענירען.

* * *

אין צוזאמענהאנג דערמיט, וואס די האנדווערקער, בעלאנגענדיג דעם עקזא- מען אין דער האנדווערקער-קאמער, דאר- פען איינצאהלען א בעדייטענדע סומע געלד, האט די האנדווערקער-קאמער

אויסגעארבייט פאלגענדע כללים:

האנדווערקער, וואס ווילן בעקומען וועל- כע עס איז הנחות ביים איינצאהלען אויפ'ן עקזאמען דעם געהעריגען אפּ- צאהל, דארף זיך ווענדען אין זיין צעך וועגען דעם ענין. דער צעך, אויפ'ן גרונד דערפון, וואס ער קען פערזענליך זיינע מיטגלידער, שטעלט צונויף א שריפט- ליכע אפשאצונג און שיקט זיין פער- מעגען מיט דעם דאזיגען דאקומענט אין דער האנדווערקער-קאמער, וואס בע- שליסט אין יעדען נעגעבענעם פאל דעם ענין צוזאמען מיט פערטרעטער פון צעך.

הנחות זענען פאראן פאלגענדע:

1) דער אפצאהל קען אויסגעצאהלט ווערען אין ראטעס, אדער אפגערעכט ווערען מיט ענטשפרעכענדע התחיי- בות. 2) דער אפצאהל קען פערקלענערט ווערען ביז גאר א קליינער סומע. אויב דער ענטשפרעכענדער האנדווערקער איז פאקטיש נישט אימשטאנד מעהר צו צאהלען.

האנדווערקער-בראנזשעס בעשטימען „צעניקעס" צום ווינטער-סעזאן

אין לאקאל פון דער האנדווערקער- קאמער איז נעכטען פארגעקומען א געמיינזאמע קאנפערענץ פון שוסטער, קאמאשענשטעפער און בלעכער-צעכען. דער ציל פון דער קאנפערענץ איז געווען צו שאפען צענניקעס פאר די ארטיקלען פון די דאזיגע בראנזשעס. אזוי ארום וועט אויסגעמיטען ווערען די קאנקורענץ צווישען די האנדווער- קער.

מ'האט אויסגעוועהלט צוויי קאמיס- יעס צו צוגרייטען די פרייז-צעטלען.

קאנטראל פון האנדווערקער- ווארשטאטען
פראיעקט פון א נייער רעגיסטראציע

צוליב דעם, וואס פיל לאדזער האנד- ווערקער האבען זיך נאך נישט רעגיס- טרירט אין אינדוסטריע-אמט און בע- זיצען נאך נישט קיין האנדווערקער-קאר- טען, בעהאלטענדיג זיך כלומר'שט אונ- טער'ן נאמען כאלופניק (הגם זיי פיהרען אמת'ע האנדווערקער-ווארשטאטען) — וועלען דורכגעפיהרט ווערען קאנטראלען אין אלע ווארשטאטען. עס איז אויך מעגליך, אז עס זאל דורכגעפיהרט ווע- רען א נייע האנדווערקער-רעגיסטראציע.

6863 האנדווערקער-ווארשטאטען אין לאדז
שניידעריי איז אין לאדז די פערשפרייטסטע מלאכה

די לאדזער האנדווערקער-קאמער האט דורכגעפיהרט א סטאטיסטיק פון די האנדווערקער-פאכען אין לאדז. און אל- געמיין זענען דא פאראן 6863 האנד- ווערקער-ווארשטאטען, דערונטער 1610 שניידער-ווארשטאטען, 860 שוסטער- ווארשטאטען, 594 טישלער-ווארשטא- טען. די פריזיר-אנשטאלטען און לאדז פערנעמען דאס פירטע ארט. זייער צאהל דערגרייכט 458; בעקערייען זענען דא 366. און די עקען שטאט זענען נאך ניט אלע ווארשטאטען רעגיסטרירט געווא- רען.

לאדזער גאלדשמידען און זייגער- מאכער'ס פראטעסטירען
געגען דער קאנטראל איבער די אנגענומענע בּיזשוטעריע-ארבייטען

עס איז ערשינען א נייער אוקאז וועגען פראבען פון ביזשוטעריע פאר יו- בילערען. יובילערען און יובילער-געשעפ- טען וועלען איצט מוזען ביים אננעמען צו פערריכטען צושיקענטע גאלדווארג, זילבער, פלאטין א.ד.גל. פערשרייבען אין ספעציעלע ביכער אלין, וואס קליענ- טען געבען ארין און אויך זייערע נע- מען און אדרעסען.

די לאדזער יובילערען, זייגערמאכערס און גראווירערס האבען זיך וועגען דעם בעראטען אויף א ספעציעלער פערזאמ- לונג.

נאך א דיסקוסיע איז אנגענומען גע- וואָרען א רעזאלוציע, לויט וועלכער עס ווערט שארף פראטעסטירט געגען פא- ראגראף 2 פון דערמאנטען אוקאז, וואס פאדערט צו פיהרען קאנטראל-בי- כער פון דער קונדישער ארבייט. די גאלדשמידען, זייגערמאכער און גראווי- רער זעהען דערין אין אנטאפאט אויף זייערע אזוי אויך שוואכע פרנסות, ווייל קונדען, וואס וועלען דארפען גע- בען זייערע קאסטבארקייטען צו פער- ריכטען, וועלען זיך אפהאלטען דערפון און אזוי ארום וועלען צוגענומען ווערען די פרנסות ביי פיל גאלדשמידען, זיי- גערמאכער און גראווירער.

די לאדזער האנדווערקער-קאמער וועט וועגען דעם אינטערווענירען ביי דער רעגירונג.

אויטא איבערגעפאהרען א יודיש יונגעל

(§) אויף זגערזשער גאס האט נעכ- טען נאכמיטאג אן'אויטא איבערגעפאה- רען דעם 12-יעהריגען יצחק ווייגטרויב, א קינד פון א הענדלער אויף פעפער- גאס 21. דער יונגעל איז צוברעכען גע- וואָרען די לינקע האנד. ער איז אפגע- פיהרט געוואָרען אין שפיטאל.

אונטערן טראמוויי

(וו) דער 10-יעהריגער שילער וולא- דיסלאוו ווייטלער (מלנארסקא גאס 23) איז איבערגעפאהרען געוואָרען דורך א טראמוויי.

לעזט און אבאנירט דאס „לאדזער טאגעבלאט"

יום-כפור דארף מען זיך נישט צושטעלען צו דער רעגיסטראציע

די געבוירענע אין 1912 און אנדערע וועלכע דארפען יום-כפור זיך צושטע- לען פאר דער מיליטערישער קאמיסיע קאנען יום-כפור זיך נישט צושטעלען און מעלדען זיך צו דער רעגיסטראציע ערשט צומארגענס.

די אפטיילונגען פון דער פינאנץ-קאמער
ווערען איבערגעטראגען אין נייעם בנין אויף אלעע-קאשטשושקי 83

(§) אין נייעם בנין פון דער לאדזער פינאנץ-קאמער זענען נעכטען שוין אי- בערגעטראגען געווארען די 4, און 5. אפטיילונגען (קאנצעסיע און שטעמפעל) ווי אויך די ערשטע אלגעמיינע אפטיי- לונג. אויפ'ן ערשטען שטאק געפינט זיך דער קאבינעט פון פרעזעס קוכארסקי.

דאנערשטאג ווערט אהין איבערגע- טראגען די 3. אפטיילונג (קאסא), וואס וועט זיך געפינען אויפ'ן דריטען שטאק.

די שטייער-אפטיילונג (צווייטע) וועט פערנעמען דעם גאנצען צווייטען שטאק.

די אפטיילונג פון דער פינאנץ-קא- מער וועט זיך ווייטער געפינען אויף אגראדאווא 28. די אפטיילונג, וואס גע- פינט זיך אין בנין פון „באנק פאלסקי" וועט איבערגעטראגען ווערען ערשט אין נאוועמבער אין נייעם בנין.

די טעלעפאן-נומערן בלייבען אין נייעם בנין אהן ענדערונגען.

די שטעמפעל אפטיילונג פון דער פינאנץ-קאמער וועט אויך בלייבען אויף אגראדאווא 28, אין פארטער צוזאמען מיט דער קאסע פון דער „קאמער"

דער פּראָצעס פון געוו. קאָמוניסטישען דעפּ. זשאַרסקי אין לאָדזער קרייז־געריכט

זשאַרסקי פאַר'משפט צו 8 יאָהר שווערע תפיסה

(§) געשטערן איז אין לאָדזער קרייז־געריכט פאָרגעקומען דער פּראָצעס גע־גען געוו. קאָמוניסטישען רעפּוטאַט זשאַרסקי פון וואַרשע. די בעשולדיגונג געגען איהם שטיצט זיך אויף פאָלגענדע געשעהענישען:

דעם 29. אַפּריל ד. י., ווען אַרבעטס־לאָזע האָבען זיך פאַרזאַמעלט פאַר די אַרבעטסלאָזען ביוראָ'ס און אָנגענומען א דראָהענדע שטעלונג לגבי דער פּאָ־ליציי, זי בעוואָרפען מיט שטיינער און עס האָבען זיך געהערט אויך איניגע שאָסען. פּאָליציי האָט דאַן געגעבען א סאַלוו אין דער לופטען, דער המון איז זיך פונאַנדערגעלאָפען. אין רעזולטאַט זענען געבליבען ליגען אויף דעם אָרט פון געשעהעניש עטליכע פאַרוואונדעטע פאַרוואונדעטע פון שיסערייען און פון שטיינער־קלעפּ. דערביי האָבען אויך בעקומען וואונדען צוויי פּאָליציאַנטען.

די אויספאָרשונג וועגען דער שיסעריי האָט בעוויזען, אַז די שאָסען פון המון האָט געגעבען דער קאָמוניסטישער דע־פּוטאַט זשאַרסקי, וועלכער איז ספּעציעל געקומען אויף מאַטעיקא גאַס, וואו ער האָט געוואָלט אויסנוצען דעם „צאָרן פון די אַרבעטסלאָזע". ער האָט אָנגעהויבען רעדען צו דער מאַסע מיט'ן ציל אָפּצוהאַלטען אונטערן פרייען הימעל א מיטינג. דערביי האָט זשאַרסקי געריפען צו:

אַקטיווע אַרויסטרעטונגען

געגען דער פּאָליציי. דאַן האָט די פּאָ־ליציי גענומען פונאַנדערטרייבען די מאַ־סען אַרבעטסלאָזע, און דאָ האָט זיך אָנגעהויבען די מהומה מיט'ן שיסעריי. אינצווישען איז

דעפּ. זשאַרסקי אַנטלאָפען פון לאָדז

פּאָליציי האָט איהם אָבער נאָכגעיאָגט און ער איז אַרעסטירט געוואָרען אין קאָלושקי.

דער האַיינטיגער פּראָצעס האָט אַרויס־גערופען א לעבהאַפטען אינטערעס.

דער בנין פאַר'ן קרייז־געריכט איז געווען געוואָרען בעלאַגערט פון גרויסע מענגעס מענשען, וועלכע האָבען געוואָלט ביי־וואוינען די שפּאַנענדע פאַרהאַנדלונ־גען. דער געריכטס־זאַל איז געווען גע־פּאַקט. דער בנין איז געווען בעוואַכט פון א גרויסער פּאָליציי־שמירה.

דער אָנגעקלאַגטער זשאַרסקי איז גע־בראַכט געוואָרען פון שעראַדזער תפיסה, וואו ער איז געזעסען ביז צום פּראָ־צעס.

אין די פאָרערשטע רייהען פאַר'ן פּו־בליקום איז געזעסען זשאַרסקי'ס פרוי, וועלכע האָט כסדר געקוקט מיט פער־טרעהרטע אויגען אויף דער בעשולדי־גונגס־באַנק.

דער בעשולדיגונגס־אַקט

וואַרפט פאַר זשאַרסקי'ן, אַז ער האָט דעם 29. אַפּריל געוואָלט טרמאָרדען דעם עלטסטען פּושאַראָווניק קאַזשי־מיעזש קוראָווסקי, צו וועלכען ער האָט געגעבען צוויי רעוואָלווער שאָסען.

דער גאַנג פון פּראָצעס

דער פאָרזיצער, ריכטער א. ליגוטש, פרעגט זשאַרסקי'ן, צי ער איז זיך מודה אין פאַרברעכען.

— ניין — איז געווען דעם אָנגע־קלאָגטענ'ס ענטפער און ער האָט דע־רויף ערקלערט: ער איז אין יענעם טאָג געקומען פון וואַרשע קיין לאָדז מיט נאָך א קאָמוניסטישען רעפּוטאַט, כדי אָפּצוהאַלטען צוויי מיטינגען. אַרום מיטאָג איז ער צוגעפאָהרען פאַר'ן אונטערשטיצונגס־ביוראָ אויף מאַ־טעיקא גאַס און דאָרט אָנגעהויבען אָפּ־צוהאַלטען א מיטינג. ער האָט געוואָלט די פאַרזאַמעלטע אַרבעטסלאָזע אינפאָרמי־רען וועגען די בעציהונגען אין סיים און וועגען די בעציהונג פון דער רעגירונג צו די אַרבעטסלאָזע. אין א פּאָר מינוט אַרום האָט די פּאָליציי אָהן שום סיבה גענומען פונאַנדערטרייבען די מאַסע. אויף דער פּאָליציי זענען דאַן געוואָרפען געוואָרען שטיינער. דערויף האָט די פּאָליציי אָפּגעגעבען עטליכע שאָסען און דערביי פונאַנדערגעיאָגט דעם המון מיט די באַגנעטען. אַלץ האָט געדויערט אַרום 15 מינוט. נאָכ'ן אויפ־לעזען דעם מיטינג איז ער געגאַנגען צופוס צום פאַבריקס־וואָקזאַל דורך פּאָ־מאַרסקע, פּיעטריקאָווער און גאַרוטאָ־וויטש גאַסען. די גאַנצע צייט איז ער געווען אַרומגערינגעלט פון פּאָליציי, ביז וואַנען ער האָט פאַרלאָזט לאָדז צוזאַמען מיט זיין חבר, דעם רעפּוטאַט בראָזשקי. אין קאָלושקי איז ער אַרעסטירט געוואָרען. 8 אָזייגער פון זעלבען טאָג איז אין אויספאָרשונגס־אַמט געקומען דער אויספאָרשונגס ריכטער מיט'ן פּראָקו־ראָר. דער פּראָקוראָר האָט איהם דאַן ערקלערט, אַז ער איז אַרעסטירט פאַר בעגעהן א פאַרברעכען, ביי וועלכען ער איז געכאַפּט געוואָרען אויף דער הייסער מינוט. אויפ'ן מיטינג האָט ער ניט געשאָסען. ער האָט אַפילו ניט געהאַט קיין געוועהר.

פון ערשטען מאָמענט, זינט איך בין רעפּוטאַט, ערקלערט ווייטער זשאַרסקי האָט מען כסדר געזוכט מיט־לען צו קענען מיך אַרעסטירען. אין א געוויסען טאָג איז פאַר'ן סיים־בנין צוגעקומען א מיליטער קאַפּיטאַן, וועלכער האָט פאַרגעלענט, אַז ער, זשאַרסקי, זאָל ביי איהם קויפען

מיליטערישע דאָקומענטען

די פּערזאָן האָט מער געהייסען אַרויס־טרייבען פון דער סיים געבייעדע. א וואָך נאָך זיין אַרעסט, איז צו זשאַרסקי'ן אין תפיסה געקומען דער וואַרשאָווער

אויספאָרשונגס־ריכטער דעמאָן

וועלכער האָט איהם פאָרגעלעגט אָנ־אַקט פון אַנ'אַנדער פּראָצעס, באשר ער ווערט אָנגעקלאָגט לויט'ן אַרטיקעל 102 פון שטראָף קאָדעקס. ווען זשאַרסקי האָט פּראָטעסטירט געגען דעם אומגע־זעצליכען אַרעסט, האָט ריכטער דעמאָן איהם ערקלערט, אַז מען האָט איהם ער־געץ אַנדערש ניט געקאָנט אַרעסטירען, איז עס געשעהן אין לאָדז.

זשאַרסקי האָט אין געריכט געוואָלט אַרויבער צו

אַנ'אַגיטאַציע־רעדע

נאָר דער פאָרזיצער האָט דערצו נישט דערלאָזט.

פאָרזיצער: וויפיל פּאָליציאַנטען זע־נען דאַן געווען אויף מאַטעיקא גאַס?

זשאַרסקי: פון 7 ביז 10.

— איז דער מיטינג געווען א גרוי־סער?

— עטליכע טויזענד מענשען זענען געווען.

— צי האָט איהר צוזאַמענגערופען דעם מיטינג?

— ניין.

— ווילאַנג האָט איהר גערעדט צום המון?

— עטליכע מינוט.

— צי האָט דער אָנגעקלאָגטער גע־זעהן, אַז די פּאָליציי האָט ווירקליך גע־שאָסען אין המון. און וואָס דריגגט איהר דערפון?

— די פּאָליציי האָט געשאָסען פון א בעהעלטעניש — האָט געזאָגט זשאַרסקי — דערייבער האָב איך נישט געקענט זעהן, אין וועלכער ריכטונג די „לופּען" פון די ביקסען זענען געווען געלענקט. לויט מיין מיינונג, האָט מען

געשאָסען אָפּצושרעקען דעם המון

אָדער נאָר אין המון אַריין, דאָס איז אַלץ איינס.

פּראָקוראָר: צי האָט דער אָנגעקלאָג־טער געהערט א חוץ די שאָסען פון דער פּאָליציי, אויך אַנדערע שאָסען?

— ניין.

פּראָקוראָר: זענען דאָס געווען רע־וואָלווער־שאָסען, אָדער אָדער ביקסען־שאָסען?

— איך קען זיך נישט אויף דעם.

דאַן ווערט אויסגעהערט אַלס עדות דער פּושאַראָווניק קוראָווסקי. ער גיט איבער דעם פאַרלויף פון די געשעהני־שען דעם 29. אַפּריל. ווען ער איז גע־קומען אויף מאַטעיקא־גאַס און שוין געטראָפען דעם קאָמוניסטישען דעפּ. זשאַרסקי אָפּהאַלטען א מיטינג ביים אַנטייל פון 8 טויזענד פּערזאָן. ער האָט גערופען דעם המון צו

ענטוואַפנען די פּאָליציי

צוצונעמען דאָס געלד און דעמאָלירען דאָס לאָקאַל פון אונטערשטיצונגס־ביוראָ. דאָס האָט איהם געצוואונגען אויפצופאָדערען דעם המון, ער זאָל זיך פונאַנדערגעהן. דער המון האָט זיך אָבער נישט געריהרט פון אָרט און בע־וואָרפען די פּאָליציי מיט שטיינער, ווי אויך געגעבען עטליכע שאָסען. דערויף האָט ער בעפוילען צו געבען א סאַלווע אין דער לופט, ווייל די מאַסע האָט אָנגעהויבען זיך אַריינרייסען אין אַר־בייטסלאָזען־ביוראָ. מיט דער הילף פון באַגנעטען, איז די מאַסע צויאָגט גע־וואָרען. ווען איך האָב זיך געפונען אויף דער צווייטער זייט גאַס האָט זשאַרסקי געגעבען צו מיר צוויי רעוואָלווער־שאָ־סען און האָט זיך אויסגעמישט אין דער מאַסע.

פאָרזיצער: צי איז עמיצער פאַר־וואונדעט געוואָרען, און ווער?

— דריי פּאָליציאַנטען און עטליכע ציוויל־פּערזאָנען.

פאָרזיצער: צי האָט איהר געזעהן, ווי זשאַרסקי נעמט אַרויס דעם רעוואָל־ווער?

— יאָ.

פאָרזיצער: צי האָט איהר פריהער געקענט זשאַרסקי'ן?

— ניין.

פּראָקוראָר: פאַרוואָס האָט דער עדות נישט געשאָסען צו זשאַרסקי'ן, ווען ער איז אייך איבערגעפאַלען?

— ווייל ער האָט זיך בעהאַלטען צווי־שען דער מאַסע.

פּראָקוראָר: צי האָט איהר געהאַט א רעוואָלווער אין האַנד?

— יאָ.

— האָט איהר געשאָסען?

— יאָ, געשאָסען 4 מאָל.

דער אַרויסגעקומען דוראַטש פון וואַרשאַ שטעלט דעם עדות איניגע פראַגען.

דערנאָך ווערען אויסגעהערט נאָך איני־גע פּאָליציאַנטען, וועלכע האָבען אין קרימינעלען טאָג געהאַלטען וואַך אויף מאַטעיקא־גאַס.

זייערע ערקלערונגען דעקען זיך מיט דער טענה פון הויפּט־עדות קוראָווסקי.

אַדוו. דוראַטש שטעלט דערביי פעסט, אַז זייערע ערקלערונגען אין געריכטס־זאַל זענען אין סתירה מיט די ערקלערונגען, וואָס זיי האָבען אָפּגעגעבען ביים אויספאָרשונגס־ריכטער. ער בעט דאָס אַריינטראָגען אין פּראָטאָקאָל.

נאָכ'ן אויסהערען די עדות פון דער בעשולדיגונג איז דאָס געריכט צוגעטרע־טען אויסצוהערען די עדות פון דער פאַרטיידיגונג, וועלכע האָבען ערקלערט, אַז די פּאָליציי האָט געשלאָגען מיט די קאָלבעס די אַרבייטסלאָזע און האָט געשאָסען אין המון, דאַנעגען האָט דעפּוטאַט זשאַרסקי נישט געשאָסען אויפ'ן עלטערן פּשאַראָווניק קוראָווסקי.

דער פּראָקוראָר קוועסטיאָנירט די ער־קלעהרונגען פון די עדות פון דער פאַר־טיידיגונג, מחמת איניגע פון זיי געהע־רען צו דער קאָמוניסטישער פּאַרטיי און היינט הויפּט זיך אָן זייער פּראָ־צעס אין קרייז געריכט.

דער פּראָקוראָר לעגט דאַן פאַר אַרויס צורופען אַלס עדות דעם לייטער פון דער 5־טער בריגאַדע פון אויספאָרשונגס אַמט זאַקשעווסקי. דאָס געריכט איז מסכים צום פאָרשלאָג. דער עדות ווערט אַרויסגערופען טעלעפאָניש און ער גיט אָפּ שלעכטע ערקלעהרונגען.

די געריכטס פאַרהאַנדלונגען ווערען געשלאָסען און דער פּראָקוראָר האַלט זיין רעדע, און וועלכער ער פאָדערט אָנצוווענדען געגען אָנגעקלאָגטען די האַרבסטע שטראָף. נאָכדעם רעדט דער פאַרטיידיגער אַדוו. דוראַטש. ער זאָגט צווישען אַנדערן, אַז עס איז נישט בע־וויזען געוואָרען צי זשאַרסקי האָט גע־שאָסען אין דער פּאָליציי. קיין געוועהר האָט מען ביים אָנגעקלאַגטען בעתן אַרעסטירען איהם אויפ'ן פּלאַץ פון די געשעהענישען נישט געפונען. דער פאַר־טיידיגער בעט זיך בעטן דאָס געריכט זאָל קליגנט צו בעפרייען.

דאָס געריכט גיט דאַן א וואָרט דעם אָנגעקלאַגטען. דעפּוט. זשאַרסקי האַלט א לאַנגע רעדע אין קאָמוניסטישען גייסט און פאַרענדיגט, אַז אין דער איצ־טיגער סיטואַציע עפענט זיך א ברייט טויער, און וועלכען עס געהען אַריין מאַסען און אַט די מאַסען וועלען איהם בעפרייען.

נאָך א בעראַטונג פון 20 מינוט האָט דאָס געריכט פאַרגעלייענט דעם אורטייל. לויט וועלכען דער 34 יעהריגער מאַ־דעאָוש זשאַרסקי ווערט אָנערקענט אַלס שולדיג אין טרמאָרדען דעם פּשאַראָווניק קוראָווסקי און ווערט פאַר'משפט צו 8 יאָהר שווערע תפיסה און צו פאַרלירען אַלע רעכט. דערויף האָט זשאַרסקי אויס־גערופען: „די רעוואָלוציע וועט מיר מבטל מאַכען דעם דאָזיגען אורטייל".

זשאַרסקי איז אונטער א שטאַרקער שמירה אָפּגעפיהרט געוואָרען אין דער תפיסה אויף קאָפּערניק גאַס און פון דאָרט ווערט ער היינט איבערגעפיהרט קיין פּיעטרקאָוו.

—:0:—

רעגיסטראַציע פון יאָהרגאַנג 1910

היינט, דעם 1. אָקטאָבער, דעם ער־שטען טאָג פון דער רעגיסטראַציע פון יאָהרגאַנג 1910 (אין מיליטערישען ביוראָ פּיעטריקאָווער 212) דאַרפען זיך צושטעלען די, וואָס וואוינען אין 1. קאָ־מיסאַריאַט, וואָס זייערע נעמען הויבען זיך אָן מיט:

A, B, C, D, E, F

און פון 7. קאָמיסאַריאַט:

A, B, C, D, E

פאַר'ן סוחר, וואָס איז עקסמיסירט געוואָרען אויף ציגעל־גאַס 18

אין משך פון נעכטיגען טאָג זע־נען צו אונז איינגעפלאָסעןביישטייע־רונגען אויף א לאָקאַל פאַר'ן עקסמיסיר־טען סוחר פון פאָלגענדע פּערזאָנען:

ראַפּאַפּאָרט און ציביך — — — 11 זל.

אלעזר באָהם פון אַנ'אויסגלייך 25 „

36 זל.

פון פריהער 432 „

468 זל.

ווייטערדיגע ביישטייערונגען ווערען גערן אָנגענומען.

אַרבייטסלאָזען־שטיצע פאַר אויגוסט

היינט, מיטוואָך ווערען אויסגעצאָהלט די אונטערשטיצונגען פאַר אויגוסט פאַר די אַרבייטסלאָזע, וועמענס נעמען עס הויבען זיך אָן מיט:

M, N, O

מאָרגען, יום־כפור:

P, R, S

* * *

יודישע אַרבייטסלאָזע, וואָס דאַרפען אָפּנעמען די שטיצע אום יום כפור, קאָנען עס אָפּנעמען באַלד נאָך יום־כפור.

פאַר'סמ'ט מיט שוואַמען

(§) אין מיבאַל יענדרזשאַק'ס וואוי־נונג (קוויאַטקאָווסקי גאַס 13) האָבען זיך א מאָלצייט זיך פאַר'סמ'ט מיט שוואַמען 4 פּערזאָן. זייער לאַגע איז אַ שוועכע.

דעזערציע און גנבה

(§) פאַר דעזערציע זענען פאַר'משפט געוואָרען אויף 3 א האַלב יאָהר און 4 יאָהר תפיסה פראַנטשישעק טשערמשינ־סקי און פראַנטשישעק נאָוואַק. נאָכ'ן אַנטלויפען פון מיליטער האָבען די חב־רה־לייט אויסגעפיהרט א רייהע איינברי־כען, זיי זענען געכאַפּט געוואָרען ווען זיי האָבען אויסגעשניטען בעינאַכט די שויבען פון חיה ראָזענבערג'ס פענסטער.

אַנ'אַנאָנס אין „לאָדזער טאָגבלאַט"
ב ר ע נ ג ט א י י ך
קונים
און
קונים
ב ר ע נ ג ע ן ל י י ז ו נ ג
פערנאַכלעסיגט נישט אייער
ערפאָלג

Dr. med.
G. Gersztajn
ספּעציאַל־אַרצט פאַר אויגען־קראַנקהייטען
Traugutta 12 (טראַאוגוטאַ)
Telefon 175-10
נעמט אָן פון 11 ביז 1 און פון 7 ביז 8 אָוועגד.

Dr. med. J. BETTE
ספּעציאַל־אַרצט פאַר קינדער און אינערליכע קראַנקהייטען
צוריקגעקעהרט
Piotrkowska 6, tel. 144-95
נעמט אָן פון 8 ביז 11 פריה און פון 4—6 נאָכמ.

מודעה!
דער בעוואוסטער לערנער וואס איז גוטבע־קאַנט מיט זיין פּעדאַגאָגיע צווישען אַלע למדם ומופלגי תורה איינער פון די בעסטע מסבירים אין לאָדז
משה שפּירא,
עפענט א חדר וואָסקאָדניאַ 27 ערשטען שטאָק אין הויף לינקס, א לאָקאַל מיט אַלע בעקוועמ־ליכקייטען ערשט קלאַסיג, אויך מיט די בעסטע פּעדאַגאָגישע קוואַליפיצירטע לעהרער וואָס עס ווערט געלערנט ביז 7 אָדזיאַלען מיט אַלע וועל־טליכע למודים. אָנפענגער ווערען אויך אָנגענומען
מיט אַכטונג
משה שפּירא

פּוילישע שפּראַך
ווערט ערלערנט גרינדליך דורך א קורצער צייט.
וואָסקאָדניאַ 29, וו. 3.

אתרוגים
אי״ מובחרים וגם לולבים
בחצי־הנם צו פּערקויפען אין א ײ נ צ ע ל
אהרן העכט פאַלודניאָווא 6

Dr. Med. E. Reicher
ספּעציאַל אַרצט
פאַר הויט האָר און וועגערישע קראַנקהייטען
דיאַטערמיע־בעהאַנדלונג און עלעקטראָ־טעראַפּיע
פאַלודניאָווא 28 טעל. 201-93. נעמט אָן פון 8—11 פריה און 6—9 אָוועגד. זונטאָג פון 9—1 מיטאָג.
פאַר אומבעמיטעלטע לעטשניצע פּרייזען

Dr. med H. Różaner
ספּעציאַליסט פון הויט־ און וועגערישע קראַנקהייטען און קינדערלאַזיגקייט
נאַרוטאָוויטשאַ 9, טעל. 128-06
צוריקגעקעהרט
נעהמט אָן פון 8—10; 5—8 אָוועגד
אַספּעציעלע וואַרטע־זאַל פאַר פרויען.

Dr. med. D. RAWICZ
ספּעציאַליסט פאַר קינדער און אינערליכע קראַנקהייטען
קילינסקי־גאַ 49 טעל. 154-36
צוריקגעקעהרט
נעמט אָן פון 3—5 נאָכמ.

Dr. Niewiażski
ספּעציאַליסט
פאַר סיפיליס, טריפּער און מ ע נ ע ר ־ ש וו ע כ ע
בעהאַנדלונג מיט קוואַרץ־שטראַהלען.
פאַר דאַמען ספּעציעלער וואַרטע־זאַל.
אַנדזשעיאַ 5 טעל. 159-40
נעמט אָן פון 8—10, 1—3, 5—9

Dr. I. Szreiber
כירורג
צוריקגעקעהרט
טראַוגוטא 14 טעל. 122-95

ווינער אָרטאָפּעדישע פּראַצאַווניע
— אונטער אויפזיכט פון א דאָקטאָר ספּעציאַליסט — מאַכט לויט גיפּס־מאָדעלען וקלאַדקעס געגען פלאַט פיס קינסטליכע פיס, אָרטאָפּעדישע גאָרסעטען און אַפּאַראַ־טען א. ז. וו. גדאַנסקאַ 28, וו. 1, פון 5—7 אָוועגד

Dr. med. Berlin
ספּעציאַליסט פון פרויען־ און אַקושער־קראַנקהייטען
צוריקגעקעהרט
גדאַנסקאַ 12 טעל. 224-52 נעמט אָן פון 5—7

עס ווערט געזוכט
אַ וואָהנונג
פון 2 שטובען מיט קיך מיט אַלע בעקוועמליכקייטן
צו ערפאַהרען אין רעדאַקציע פון 2 ביז 8

DWORCE AUTOBUSOWE

Spółka z ogr. odpowiedzialnością

w Łodzi, ul. Wólczańska 232/34, tel. 221-31

Dworzec Południowy	Dworzec Północny
ul. Wólczańska 232-34, tel. 221-31	ul. Łagiewnicka 49, tel. 177-49

Otwarcie nastąpi DZIŚ

Dworce przyjmują na własną odpowiedzialność **transporty** wszelkich towarów w zakres komunikacji autobusowej wchodzące.

Sprzedaż biletów we wszystkich kierunkach odbywać się będzie wyłącznie w **kasach dworców autobusowych.**

Dworce Autobusowe zaopatrywać będą samochody **w oliwę, benzynę** oraz **smary** wszelkiego rodzaju.

Dworce będą czynne przez całą dobę bez przerwy.

UWAGA: **Sprzedaż mieszanki benzolowo-benzynowej oraz benzyny uskutecznia na dworcach autobusowych w Łodzi wyłącznie:**

„DRAGO" Sp. Akc.

Warszawa, Żórawia 3.

מעבעל

בעפאָר איהר גייט קויפען מעבעל בעזוכט אונזער

מעבעל-קאאפעראטיוו „סטל", נאַרוט אוויטש 4, (פ. דזיעלנא) טעל. 190-26.

מיר בעזיצען אויף לאַגער: נייסט מאָדערנע שלאָף-צימער, שפייזע-צימער, גאַבינעטען און ווי אויך אײנצעלנע מעבעל-שטיקער. סאלידע אויספיהרונגען לויט די נייעסטע אויסלענדישע מאָדעלען, ס'ווערען אויך אָנגענומען אַלע אַרט טישלער אַרבייטען אויף גוטע בעדינגונגען און פינקטליכע אויספיהרונג.

קומט און איבערציינגט אייך!

„סטיל"

כלאַנג-פילם-טעאַטער

„MIMOZA"

ul. Kilińskiego 178

פון דינסטאג, ד. 30/9 ביז מאנטאג, ד. 6/10

אַ הערליכער קלאַנג-פילם פון „פּאַראַמאָונט" וועלכער דערמאָנט דאָס בילד „Braterstwo Krwi"

„פיר פעדערן"

אין די הויפּט-ראָלען:

Richard Arlen, Clive Brock, Noah Berry, Georg Fawcett

אנפאנג אין די וואכען-טעג 5.30, 7.30 און 9.15

שבת, זונטאג און חנאות 3.30

אויסערן-פּראָגראַם: רעוועלאַציע-קלאַנג-צוגאַבע

דער נאָהנטסטער פּראָגראַם:

מעלאדיע פון הערצער

ווילנער ספרים-סקלאַד	פערקויף פון שול-ביכער אין אַלע שפּראַכען	ספרים סקלאַד וואַסקאָדניא 34 פּראַנט געשעפט	פערקויף פון שרייב מאַטעריאַל	פערטרעטונג פון קאלאמייער טלתים.

מחזורים 25 פּראצענט ביליגער!!!

דערמיט מעלדען מיר, אַז דער ספרים-סקלאַד „מסורה" איז איבערגעטראָגען אויף וואַסקאָדניא 34, פּראַנט געשעפט ווי אויך איינגאַנג דורכ'ן טויער. צו בעקומען אַלע אַרט ספרים און לעהר-ביכער ספּעציעלער אויסוואַהל פון מחזורים, אויך די וועלט בערימטע ווילנער רב פנינים מחזורים. אויך מיט פּוילישע איבערזעצונג, ש"ס, חומשים, פּסוקים, משניות, מדרשים, סדורים, טלתים, גאַרטלען, קאַפּלעך, ציצית, מזוזות.

צום נייעם שול-סעזאָן פערקויף פון אַלערליי שול-ביכער אויך שרייב-מאַטעריאַל, אַזוי אַז דאָס חדר יונגעל קאָן זיך אַלעס אוי'ן אָרט איינאָרדנען צו רעיעלע פּרייזען. מיר האָבען געפּועל'ט ביי די ווילנער ספרים פערלאַגען גרויסע הנחות ספּעציעל פאַר קינדער גמרות פאַר חדרים פון פירמע ראָזענקראַנץ, שריפטזעצער צו ביליגע פּרייזען, אַזוי אַז דאָס אָרימע קינד וועט קויפען אַ ליכטיגע, ריינע, פּינקטליכע ווילנער גמרא צום פּרייז פון אַ וואַרשאָווער גמרא. געדענקט דעם אַדרעס: וואַסקאַדניא 34, פּראַנט געשעפט אָדער דורכ'ן טויער.

Dr. HERSZFINKEL

Zawadzka 15, tel. 111-87

ספּעציאַליסט פאַר קינדער-קראַנקהייטען

צוריקגעקעהרט.

אדרעט איבעראל די בעסטע וועלט-בערימטע

מחזורים כל-בו עם אלפס הוצאת ירושלים-תל-אבי

וועלכע האָבען בעקומען אַ וועלט אויסצייכנונג אַ דאַנק די גוטע דרוק און גוט גלאַנץ פּאַפּיער מיט גרויסע אותיות און אַ גוטע יודישע איבערזעצונג, אַז ווער עס קויפט די מחזורים ירושלים-תל-אביב דער פּיהלט דעם אמת'ן עונג יום טוב.

די מחזורים איז צו בעקומען אין 1 באַנד, 2 באַנד, 4 באַנד אויף ראש השנה און יום כפּור, ווי אויך אויף אַ גאַנץ יאָהר אין 5 באַנד און 9 באַנד אַלעס שעהנע פּראַכט-בענדער אויך אַלע לוקסוסאָווע בענדער. אויך מחזורים „אבני נזר" אין קלענערן פאָרמאַט מיט אַ ריין יודישע איבערזעצונג אין 4 און 9 בענדער. אַ ליכטיגע דרוק און גוט פּאַפּיער כסדר מיט גרויסע אותיות אַלעס גוטע שעהנע פּראַכט בענדער. אויך צו בעקומען די בעריהמטע וויענער מחזורים מיט פּוילישע און דייטשע איבערזעצונג מיט פיינע וויענער לוקסוסאָווע בענדער אויף ר"ה יו"כ אין 4 טיילען, ווי אויך אויף אַ גאַנץ יאָהר אין 9 טיילען אויך 1 טייל און 2 טיילען. אויך סידורים מיט פּוילישע איבערזעצונג צום סעזאָן איז פאָרגעזעהן אַ גרויסען אויסוואַהל פון אַלע סאָרטען ספרים ווי, סידורים, מחזורים, חומשים, ש"ס טורים, רמבם, משניות, חוקים, פּסוקים א.ז.וו. אַלע סאָרטען טליתים וואָלענע און זיידענע ציצית, תפילין, מזוזות, קאַפּלין, נאַרטלין אַלע זאָרטען עטרות עכט גאַראַנטירט זילבער אַ ספּעציעלער אויסוואַהל פון וויענער זיידענע טליתים, אַלע זאָרטען לערן-ביכער יודישע און העבּרעאישע' ספּעציעל אויף שמחת תורה איז **פעהנער** מיט געפאַרבטע שטעפאָרגעזעהן אַ גרויסער אויסוואַהל קעלעך פאַר קינדער אויך קליינע און גרויסע ספר תורה'לעך פאַר קינדער אַלע זאָרטן הבדלות.

הורט און דעטייל אַלעס צו די ביליגסטע קאָנקורענץ פּרייזען.

פאַר סוחרים אַ ספּעציעלען ראַבאַט

בעשטעלונגען פון פּראָווינץ ווערען זאָפאָרט ערלעדיגט.

צו ווענדען זיך דירעקט אין הויפּט ספרים געשעפט פון

יצחק שלאַמאָוויטש ,לאָדז, נאָוואָמיעסקאַ № 16

Księgarnia i Wydawnictwo **J. Szlamowicz** Łódź, Nowomiejska № 16

לעזט דאָס „לאָדזער טאַגעבלאַט"

אַ נייע ניי-מאַשין

זינגער'ס איז צוליב אַפּרייזע צו פערקויפען. פּיעטריקאָווער 16, פּראָנט דריטער שטאָק פון 1—10 פאַרמיטאָג.

צו שלאָפען

פאַר איינע אָדער צוויי פּריילײנס קען זיין מיט אַ פּראַצאָווניע ביי אַן אָנשטענדיגע פאַמיליע. אָפערטען אָפּצוגעבען אין „לאָדזער טאַגעבלאַט" פאַר „M. N."

דער דיפּלאָמירטער ווינער שוה-מייסטער פון אָרטאָפּעדישע

שיך!!!

נעמט אָן בעשטעלונגען אויף שיך פאַר פערשידענע פוסקראַנקייטען ווי: פּלאַט-פיס, קורצע פיס, אויסגעקרומטע פינגער, הויט-פערהאַרטעטע גדשיסקעס א.ד.ג. אַנאַטאָמישע לויט דער מעדיצינישער פאָרשריפט. ערשטקלאַסיגע און עלעגאַנטע אויספיהרונג. איך גאַראַנטיר, אַז נאָכ'ן בענוצען מיינע שיך ווערן בעזייטיגט אַלע פוסן שמערצען און פערהיט פון אַלע פוס-קראַנקייטען. די שיך אויף פּלאַט-פוס ווערען אויסגעפיהרט אָהן שום וואָקלאַדקעס.

דיפּלאָמירטער ספּעציאַליסט פאַר אָרטאָפּ. שיך

Moritz Silberstein

Łódź, ul. Pilsudskiego 49

poprz. of. II piętro m. 51

מיט אַ רוהיג געוויסען

קענען מיר גאַראַנטירען,

דאָס מעטאַל-בעטעי, קינדער-וועגעלעך, מאַטראַצען פאַר האַלצענע בעטען לויט'ן מאָס „פּאַטענט", וואַש-טישען און וויזשימאַטשקעס אַמביליגסטען איז צו בעקומען אין פאַבריקס-לאַגער

„Dobropol"

פּיעטריקאָווער 73 אין הויף, טעל. 158-61

Do wynajęcia w nowym domu

po dwa pokoje z kuchnią i sklep. Dogodne warunki. Miedziana 14 przy Wodnym Rynku. 4490

א מאדערנע

וואוינונג

פון 3 צימער און קיך, צענטרום, פּראָנט, ערשטער שטאָק, מיט אַלע בעקוועמליכקייטען, זאָפאָרט אָפּצוגעבען

זיך צו פערשטענדיגען טעלעפאָניש 108-47.

דערמיט מאַך איך בעקאַנט, דאָס אין מיין ניי-רעמאָנטירטע „פריזיער-אַנשטאַלט" זענען די פּרייזען ערמעסיגט. שערען קאָסט 1 זל., ראַזירען—50 גר., אָנדולאַציע 1.50, מאַניקיר 80 גר.

מיט אַכטונג פריזיער-אַנשטאַלט פּיעטריקאָווער 60.

צנים פחים בדרך עקש, שומר נפשו ירחק מהם.

תקעו בחדש שופר, בכסה ליום חגנו. כי חוק לישראל הוא משפט:

איבער דעם זאָלסטו גלייך קומען אין דעם בעוואוסטען רעכטסקאנסולענטן-ביורא

מאַנעלאַ, פּיעטריקאָווער 17

(זאַכאָדניאַ 52) טעל. 148-79

וואו עס ווערט פּינקטליך ערלעדיגט, געוויסענהאַפט געשריבען אַלערליי ביטעס: ציווילע, קאַרנע, האַנדלאָווע אַפּעלאַציעס, אַדוואָלאַניעס, קלאַוזולעס, זאַבעזפּיעטשעניעס אויף אַלע שטעט אין פּוילען, וועגען דירות און אורזשאַנד ראָזיעמטשי, ווי אויך איבערזעצונגען אין אַלע שפּראַכען.

בעמ.: קלאַוזולעסאַר זאַבעזפּיעטשעניעס ווערען ביי מיר ערלעדיגט במשך 24 שעה.

מיט אַכטונג

ד. מאַנעלאַ, פּיעטריקאָווער 17

אַבאָנעמענטס-פּרייז: [illegible]

אַנאָנסען-פּרייז: [illegible]

Redaktor-wydawca E. Hamburski

Drukarnia: E. i M. Hamburskich w Łodzi, Piotrkowska 86